Е 6079

Элим деб, юртим деб ёниб яшаш керак!

Туркистон

Ёшларнинг ижтимоий-сиёсий газетаси

1994 йил 2 июль • Шанба • № 50 (14211) ترکستان TURKİSTAN Сотувда эркин нархда.

ФАХР НИШОНИ БЎЛСИН!

Фарзандлар тезроқ улғайса, дея орзу қиламиз. Уларнинг камолини кўрганда эса, ўзимизни қўйгани жой тополмай қувонамиз, қалбимиз ғururга тўлади. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти пештоқи узра ҳилпираб турган байроқлар сафига Ўзбекистон байроғи қўшилганидаги кечинмаларимизни ҳам ана шу ҳолатга қиёслаш мумкин.

Барчага маълум ҳақиқат: ҳар бир мустақил давлатнинг хос далолати — байроғи, герби, мадҳияси, конституцияси, пул бирлиги бўлади. У ана шу шаҳодатномалари билан бошқа давлатлар сафига киради. Жаҳон ҳозир Ўзбекистонимизнинг бу шаҳодатномалари билан яхши таниш. Юртимизни "саф"та қўшган муҳим омиллардан бири — гербимизнинг қабул қилинганига бугун икки йил тўлди.

Илгари ҳам барчаникидан фақат айрим майда унсурлари билангина фарқ қиладиган "эгизак" байроғимиз, гербимиз, мадҳиямиз, конституциямиз бўларди. Аммо, жаҳонда Ўзбекистон деган давлат, ўзбек деган халқ борлигини озчилик билар эди.

Герб ҳақидаги гапни байроқдан бошладик. Зеро, байроқ шакли, ҳажми, вазифаси жиҳатидан ҳам гербдан олдин кўзга ташланади. Таъбир жоиз бўлса, байроқ — қиёфаю, герб — моҳият. Шунинг учун ҳам уларни бир-биридан айри ҳолда тасаввур қилиб, улар тўғрисида айри ҳолда сўз юритиб бўлмайди.

Мустақил давлатимиз герби бутун шакли шамойили билан фақатгина Ўзбекистонга хослиги шундай кўриниб турибди. Байроғимиздан бошланган бир ёндаги пахта, бир ёндаги буғдой ўрами, улар туташадиган жойдаги ой билан юлдуз, ўртада чиқиб келаётган қуёш нури манзарасида иккала қанотини кериб турган хумо қуши, "Ўзбекистон" деган ёзув — буларнинг барчаси Ўзбекистоннинг мухтасар тасвири эмасми!

Ана шу гербимиз бугун давлатимизнинг салобати, қудрати, ўзига хослигини ифода қилган ҳолда улкан кошоналаримиз пештоқида, муҳташам анжуманлар тўрида кўрк тўкиб турибди. Давлатимиз тимсоли бўлиб бошқа давлатлар билан қилинаётган алоқа воситаларида муҳр вазифасини ўтамоқда. Куни кеча мустақиллигимизнинг яна бир белгиси сифатида ҳаётимизга кириб келган сўмимизга файз бахш этиб, ҳатто сувсимон белги шаклида уни ҳар хил қаллобликлардан ҳимоя қилиб турибди.

Байроқ билан гербнинг "эт билан тирноқ"лиги хусусида гапирдик. Мажозий қилиб, байроқни кўчада кийдиган либосимиз, гербни эса уйдаги давлатимиз деса ҳам бўлади.

Спорт мусобақаларида давлатларнинг байроғи кўтарилади, мадҳияси янграйди, аммо герби кўринмайди. Бироқ, биламизки, "уй"да герб турмаса, ҳеч қаерда байроқ ҳам ҳилпирамайди, мадҳия ҳам янграмайди.

Буюк соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг сафарларида ҳам давлат байроғи кўтариб юрилган, бироқ, "уй"да туғро турган...

Аммо, "уй"да турган герб юракка муҳрланган бўлади. Юрт фуқаросиман деган ҳар қандай киши қаерга бормасин, юрагида гербини олиб юради. Президентимиз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти минбаридан жаҳон аҳлига мурожаат қилганида ҳам юрагида герб муҳрланган эди. Акс ҳолда, бу нутқ аҳли оламда у қадар таассурот уйғотмаган бўларди.

Мустақил ҳаёт бошлашнинг ўзи бўлмайди. Буни янги оила қурган ҳар қандай одам билади. Бироқ, назаримда, ҳаёт фақат емоқ-ичмоқдан иборат, деб ўйлайдиган кишиларимиз кўпайиб кетаётгандай. Оламга не-не алломаларни берган заминимизга, халқимизга муносиб бўлмай қолмаяпмизми, деган саволлар пайдо бўлади гоҳида. Бу мулоҳаза, бу саволлар барча нарсани унутиб, барча нарсадан кечиб, ўзинику қўяверинг, фарзандини ҳам фақат нафс билан шуғулланишга ўргатаётган кишиларни кўрганда туғилишини ўзингиз сезиб турибсиз...

Гербимиз ҳақидаги гап бундай мулоҳазалар туғдириши ғалати, албатта. Бироқ, нимагадир эришмоқчи бўлсак, давлатимиз, халқимизнинг келажагини ўйласак, ҳақиқатнинг кўзига тик қарашимиз лозим.

Ҳар ҳолда, илдизимизнинг теран, бақувватлиги дилга далда беради. Маънавиятни тиклаш борасида қилинаётган ишлар, хусусан, "Маънавият ва маърифат" марказининг ташкил этилиши маънавий мулкимизнинг қадрига етадиган бўлишимизга умид туғдиради. Биз ҳам Олий Кенгаш қонун чиқаришини кутиб ўтирмасдан, бор бойлигимиз, хусусан давлатимиз рамзларига катта эҳтиром билан қарайдиган бўлишимизга ишонгим келади. Киноларимизда, бошқа тасвирий воситаларда давлатимиз рамзлари, албатта, намоён бўладиган, байроғимизга таъзим қиладиган, мадҳиямиз янграганда қўлимизни кўксимизга қўйиб уни куйлайдиган, гербимизни нишон қилиб тақиб юрадиган кунлар яқинлигига ишонгим келади.

Бироқ, азизлар, бу ишлар амалга ошишини кутиб ўтирмай, аввало давлатимизнинг барча рамзлари қатори гербимиз билан фахрланишни ўрганайлик, уни юрагимизга муҳрлайлик. Қачондир уни кўксимизга тақармиз, аммо у ҳар доим кўксимиздагина эмас, юрагимизда ҳам фахр нишони бўлиб юрсин!

М. ХЎЖАЕВ,

ҚАДАМИНГ ҚУТЛУҒ БЎЛСИН, СЎМИМ!

Миллий валюта давлат мустақиллигининг асосий белгиси ҳисобланади.
Ислом КАРИМОВ

ИНҚИЛОБ БИЛАН БАРОБАР ТАРИХИЙ ҲОДИСА

Миллий пулимизни ҳаётга тадбиқ этиш биз кўпдан буён орзиқиб кутган ҳодисадир. Мамлакатимиз бу кунга катта ҳозирлик ва етарли тажриба билан келганлиги ҳеч кимга сир эмас. Украина ва Болтиқбўйи, қардош давлатлар тажрибалари изчил ўрганиб чиқилиши учун сўм-купон даври етарли имконият туғдирди.

Пул муомаласи билан боғлиқ республика сиёсати шу жиҳати билан эътиборга моликки, аввало давлат муҳофазасига муҳтож, кўп болали оилалар ҳукумат эътиборида. Миллий валютанинг даставвал нафақахўрлар ва талабалар қўлига тегишида ҳам рамзий маъно бор: бу қатламга ҳамиша эътибор бўлган, бундан кейин ҳам шундай бўлади.

"Янги валютага ўтиш инқилоб билан баробардир, — деган эди Ўзбекистон Президенти. — Демак, тайёргарлик ишларининг кўзи ҳам, масъулияти ҳам, жавобгарлиги ҳам шунга яраша бўлиши керак".

Кўркам туғромиз муҳрланган сўмларни қўлга олар экансан, қутлуғ бу кунга шундай бир ҳозирлик билан келинганлигига шубҳа қилмайсан киши. Ўзини таниган ҳар бир юртдош бу дамларни ҳаяжон билан кутганлигига шубҳа қилиш мумкинми сира?!

Ҳар биримизнинг қўлимиздан қанчадан-қанча пул ўтган: сўлкавой, совет ва Россия рубли, сўм-купон... Ва, ниҳоят, биз бугун неча-неча йиллардан сўнг Ватанимизда қиймат мезони бўлган, "...республика ҳудудида ҳамма тўловлар учун ўз қиймати бўйича қабул қилиниши шарт" бўлган кафолат ёрлиғига — миллий валютага эга бўлиб турибмиз. Бу сана шубҳасиз тарих саҳифасига қайд этилади.

"Сўмимизнинг қадри қандай бўлар экан?" деб юрганлар ҳам йўқ эмас. Биз шунга шубҳа қилмаймизки, мамлакатимиз раҳбарияти етти ўлчаб бир кесаётир, республика маҳсулот билан таъминланиши, сўмимиз муайян куч ва нуфузга эга бўлиши учун барча ишлар қилинаётир. Аммо муҳими бу эмас, гап шундаки, бу улуғ мақсад йўлида барчамиз бирдек ҳаракат қилишимиз, ҳамжиҳат бўлишимиз лозим. Чунки пул миллатнинг нимага қодирлигини, мамлакатнинг қудрати ва салоҳиятини ўзида намоён этади.

Ўзбекистон сўми бугун, бугун бўлмаса эртага жаҳон миқёсида мавқе топишига имоним комил, чунки унинг ортида саховатли замин, маъданлар яратувчи қадоқ қўллар, Ватан шарафи учун курашишга қодир улуғ халқ турибди.

А. ХЎЖАМҚУЛОВ.
Б. ҲОТАМОВ,
Тошкент давлат Аграр университети толиблари.

СЎМ МАЙДОНГА ТУШДИ...

Орзиқиб кутилган дамлар ҳам етиб келди.

Миллий пулимиз муомалага киритилди!

Кўнгиллардан ҳам қувонч, ҳам ифтихор, ҳам андак ташвиш ўрин олган. Қувонч боиси шуки, мамлакатимизнинг байроғи, мадҳияси, герби билан бирга энди ўз миллий валютаси ҳам бор.

Ташвиш ва безовталигимиз эса пулимиз тақдири, салмоғи ва қудрати билан боғлиқ. Кўпчиликнинг кўнглидан, энди буёғи қандай бўларкан, деган ўй кечмоқда. Негаки, пулнинг кучлилиги ёки кучсизлиги қисқа вақт мобайнида иқтисодни тиклаши ёки вайрон қилиши мумкин. Изчил миллий пул сиёсати саноатнинг айрим жабҳаларидаги қолоқликни тугатиб, илғор, самарали соҳаларни ривожлантиради. Пул қийматининг ўзгариши давлат ва фуқаролар моддий бойликларининг турли даражада ўзгариб туришига сабаб бўлади.

Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганларидек: **"Энг муҳими валютамизнинг барқарорлиги ва мустаҳкамлигини, унинг юқори харид қобилиятини таъминлаш. Бизнинг валюта ўзини мустаҳкам тутган бошқа валюталар, аввалambор, кучли валюталар орасида обрўли ва қадри баланд валюта бўлмоғи даркор".**

БЕМИННАТ ХИЗМАТЧИ

Инсоният тарихида пулсиз замонлар ҳам бўлган. Ўшанда одамлар товарни товарга айирбош қилишган. Ҳозирги замон тилида биз буни "бартер" деймиз. Вақт, замонлар ўтиши билан, маҳсулот турлари кўпайган, ишлаб чиқаришда ихтисослаштириш ортган, яъни меҳнат тақсимоти кенгайган ва оқибатда воситачи — пул юзага келган. Айрим ҳолларда баъзи камёб буюмлар, нодир маъданлар ҳам пул ўрнида ишлатилган. Дейлик, яқин-яқинларгача олтин худди шу вазифани бажарган. Негаки, унинг захираси ўлчамли, бирданига ошиб-тошиб кетмайди, бошқа маъданларга қўшилиб йўқолмайди ҳам.

(Давоми 2-бетда).

ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАБ ОЛИНДИ

30 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти девонида республика оммавий-ахборот воситалари ҳамда ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари раҳбарлари иштирокида йиғилиш бўлди. Унда шу йилнинг 25 июнь куни республика Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишда Президент Ислом Каримов ўртага қўйган масалалар юзасидан оммавий-ахборот воситалари ходимлари олдида турган муҳим вазифалар муҳокама этилди. Миллий валютамизнинг муомалага киритилиши, бозорни кенг истеъмол моллари билан тўлдириш, экспорт учун маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, жиноятчиликка, айниқса, коррупцияга қарши аёвсиз курашиш каби ўта долзарб муаммоларга матбуотда янада кенгроқ эътибор бериш зарурлиги таъкидланди.

Жамиятимизнинг ривожига жиддий тўсиқ бўлаётган иллатларнинг илдизини таг-туби билан очиб ташлаш лозим. Айниқса, айрим ҳокимлар ва бошқа мутасадди ташкилотларнинг раҳбарлари жойлардаги нуқсонларни ўзлари вақтида очиш ва уларга қарши чора-тадбирлар кўриш ўрнига, бундай муаммоларни бошқалар кўтариб чиқса, тоқатсизлик қилаётгани, ҳатто баъзан журналистларга нисбатан тазйиқ ўтказаётгани қайд этилди. Энди бундай ўзбошимча раҳбарларга нисбатан зарур чоралар кўрилади.

Йиғилишда Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Хайрулла Жўраев, матбуот котиби Мурод Муҳаммад Дўст иштирок этди.

ЎзА.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

Э. АЪЗАМОВНИ РЕСПУБЛИКА "МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ" ЖАМОАТЧИЛИК МАРКАЗИ РАҲБАРИНИНГ ЎРИНБОСАРИ — "ТАФАККУР" ЖУРНАЛИНИНГ БОШ МУҲАРРИРИ ЭТИБ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

Эркин Аъзамов республика "Маънавият ва маърифат" жамоатчилик маркази раҳбарининг ўринбосари — "Тафаккур" журналининг бош муҳаррири этиб тасдиқлансин ва шу сабабдан Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги бош директорининг биринчи ўринбосари лавозимидан озод қилинсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1994 йил 1 июль.

ҲИСОБ-КИТОБ СОҲАСИДА ҚАЛЛОБЛАРДАН ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ!

Ўзбекистн Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йилнинг 18 мартидаги "Банк тизимини такомиллаштириш, пул-кредит муносабатларини барқарорлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ти қарорида жаҳондаги энг илғор банкларнинг тажрибасини ўрганиш ва мазкур соҳа бошқарув тузилмаларини бозор талабларига мувофиқ ўзгартириш, уларнинг амалий фаолиятини жаҳон андозаларига яқинлаштириш, банк тизимида ғайриқонуний операцияларга йўл қўймаслик вазифалари белгилаб берилган.

Республика Марказий банки томонидан тузилган махсус гуруҳ бу қарорни ҳаётга татбиқ этиш борасида жойларда изчиллик билан иш олиб бормоқда. Хусусан, банк номидан иш кўрувчи айрим шахслар таъсирида баъзи банк муассасалари томонидан йўл қўйилган йўқ пулни ўтказиш (сохта авизо юбориш) ва нақд бўлмаган пулларни қонунга хилоф равишда нақдинага айлантириш каби ҳолларга бевосита алоқадор хўжаликларнинг ҳисоб-китоб ва жорий ҳисобварақлари ёпилиб, уларнинг ишлари ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига топширилмоқда. Шунингдек, мижозлар ҳисобварақларига ёзилиши ва уларнинг ҳисобидан ўчирилиши керак бўлган операциялар айрим тижорат банкларининг айби билан кечиктирилиши сингари салбий ҳолатлар аниқланиб, уларга маъмурий ва иқтисодий чоралар кўрилаётир.

Бозор иқтисодиётига ўтишдек мураккаб даврда барча халқ хўжалиги тармоқларида, жумладан, банклар фаолиятида ҳам қийинчиликлар мавжудлиги табиийдир. Нафс балосига учраган, узоқни кўра олмайдиган айрим кимсалар нопок мақсадлари йўлида турли ғайриқонуний операциялар қилиб, вазиятдан фойдаланиб қолишга интилмоқда. Лекин бугунги кунда республика Марказий банки ва унинг бошқармалари бундай операцияларнинг олдини олиш, ҳисоб-китоб ишларидаги камчиликларни тугатиш ва айбдорларга нисбатан қаттиқ чоралар кўриш борасида муайян ишларни амалга оширмоқда.

Навоий вилояти бошқармасининг саноат бўлимидан чиққан, деб расмийлаштирилган сохта авизога асосан 1993 йил 30 июлда "Бухоро" агросавдо идораси ҳисобига 22 миллион сўмдан зиёд маблағ ўтказилган.

Худди шу вилоятдан чиққан яна бир қалбаки авизо бўйича текширув ўтказилганда қуйидагилар аниқланди: республика миқёсида банклараро ҳисоб-китоб бўйича йиғма балансни тайёрлаш жараёнида Марказий банкнинг Тошкент шаҳар бошқармаси операция бўлими Навоий вилояти бошқармаси саноат бўлимидан 1993 йил 16 декабрда чиққан 270 миллион сўм-купонга ёзилган кредит авизосининг ҳисобот рақамини сўраганида, юқорида кўрсатилган авизо бу бўлимдан чиқмагани маълум бўлди.

Шу сабабдан Марказий банк Тошкент шаҳар бошқармаси операция бўлими Навоий вилояти бошқармаси саноат клиринг марказининг телеграммасига асосан ушбу маблағни шу вақтнинг ўзида ташқи иқтисодий фаолият миллий банкининг вакиллик ҳисобварағидан ўчирган.

Текшириб кўрилганда, бу кредит авизоси Навоий вилояти конметаллургия комбинати қошидаги ишчилар таъминоти бўлимига тегишли бўлиб, 169-сонли 270 миллион сўм-купонлик тўлов топшириқномасига биноан расмийлаштирилган. Бу ташкилотга хизмат қилувчи Ўзсаноатқурилишбанки Навоий вилояти саноат бошқармаси операция бўлимида унинг ҳисобварағи текшириб кўрилганда юқорида эслатилган тўлов топшириқномасида кўрсатилган ҳисоб ва рағига тўғри келмаган. Ишчилар таъминоти бўлимининг фаолияти эса 1992 йил октябрь ойида тўхтатилган, лекин бу "номаълум қаллоб" қалбаки ясалган муҳр ишлатиб, бир йил олдин ёпилган корхона номидан ушбу авизони расмийлаштирган.

Шунингдек, умумий миқдори 113 миллион сўм-купон бўлган яна учта қалбаки авизо Марказийбанкнинг Навоий вилояти бошқармаси томонидан аниқланди.

Бу операциялар бўйича барча маълумотлар прокуратура органларига топширилди. Ҳозир текширув ишлари давом этмоқда ва бу ишлар, албатта, ниҳоясига етказилади, унга алоқадор барча айбдор шахслар тегишли жазосини олади.

Шунга ўхшаш нопок ишларга қўл урганлар унутмасин, банк уларнинг кирдикорларини эртами, кечми, барибир, фош этади. Бунинг учун барча имкониятлар мавжуд.

Мижозларнинг диққат эътиборини ҳозирги пайтда жуда тез-тез рўй бераётган яна бир муҳим камчиликка қаратмоқчимиз. Маълумки, пулсиз ҳисоб-китоб шаклларидан бири бўлган чеклар бугунги шароитда ҳисоб-китоб учун энг қулайдир. Лекин кўпчилик мижозлар, айрим тижорат банклари ва уларнинг бўлимлари ушбу ҳисоб-китоб шаклидан фойдаланишда қўпол хатоларга йўл қўймоқда. Хусусан, ҳисоб чекларидан фойдаланиш қоидаларига биноан банк бўлимлари ҳисоб рақамида маблағ мавжуд бўлган шароитдагина мижозларга чек бериш ва унда кўрсатилган маблағнинг миқдорини тасдиқловчи "депонентлаштирилди" деган белги бўлиши керак. Мижоз эса чекда депонентлаштирилган маблағ

(Давоми 4-бетда).

МЕН УЧУН УНУТИЛМАС КУН

Эсимда, биринчи стипендиямни ойимларга келтирганимда:

— Худо топган-тутганингга барака берсин болам, топганинг яхшиликка буюрсин, — дея дуо қилгандилар.

Энди билсам, бу сўзларнинг замирида катта маъно бор экан. Назаримда, кейинги йилларда бозорларимиз илгаригидек тўкин-сочин, сероб бўлса-да, нарсаларнинг нархи кўпчиликнинг чўнтагига тўғри келмасди, чайқовчилик авжига чиққанди.

Ўз пулимизнинг жорий этилиши эл қатори мени ҳам беҳад севинтирди. Бу йил яна шуниси билан ҳам мен учун унутилмаски, Ўзбекистонимиз мустақил давлат сифатида ўз миллий пул бирлигига эга бўлган бўлса, мен ўқишни битириб лейтенант унвонини олдим. Халқ фаровонлиги, тинчлигини таъминлаш, кўзбўямачилик, олибсотарликка чек қўйиш биз — милиция ходимларининг эзгу мақсадимиздир. 25 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишда шаҳримиз бозорлари, унда савдони ташкил этиш масалалари ва яна шунга доир бир қатор муаммолар кўрилди. Йиғилишни Президентимиз Ислом Каримовнинг ўзи бошқарди. Кўча-кўйда, бозорларда ёш-яланг, болакайларнинг савдо-сотиқ билан шуғулланаётганлиги ғоят ачинарли ҳолдир. Бозорларимизда ҳақиқий деҳқонни савдо қилишига йўл қўймаётган ҳар хил олчоқ гуруҳларнинг бозорни қимматлаштириб юбораётгани ҳеч кимга сир эмас.

Шу йиғилишдан бери ўтган беш-олти кун мобайнида бозорларимиздаги аҳвол анча яхшиланди, нархлар ҳам бироз жойига тушгандек бўлди. Кўча-кўйда стол қўйволиб сигарет, сақич, сариёғ, маргаринларни осмон билан баравар нархда сотаётган болакайлар ҳам кўринмай қолишди. Миллий пулимиз халқимиз ишончини оқлаб, ҳаётимизнинг янада фаровонлашувига шубҳа йўқ.

Мен шуни истардимки, сўмимизнинг умри боқий бўлсин!

Темурбек МИРЗАБЕКОВ,
Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги олий милиция мактаби битирувчиси.

ҲАР БИРИМИЗНИНГ ВИЖДОНИЙ БУРЧИМИЗ

Илгари 105 минг сўм-купон олар эдик. Кеча қўлимизга теккани 105 сўм бўлди. Аммо, гапнинг очиғи, бир дунё кечинмалар чулғаб олди дилимни. Хусусан беш сўмлик, ундаги тасвир, орқа томонидаги улуғ бобомиз ҳайкали сурати... Бу хиёбон истиқлолдан кейин барпо этилган ва бугун ...тарихий ифодасини топаётир. Бу кўнгилда ифтихор қўзғайди. Турли хил қийматга эга сўмларимиз ўзига хос жозиба ва салоҳиятга эга. Сўмимизни қадрлаш ўз қўлимизда, яъни чайқовчиликнинг олдини олишимиз, талабалар ўртасида урф бўлган "бизнес"ни бартараф қилишимиз керак. Агар бугун умумдастурхонимизни тўкин қилсак, ҳаётимиз файзли, пулимиз қадрли бўлади, албатта. Бу эса ҳар биримизнинг виждоний бурчимиздир.

Аллаёр ТЕШАБОЕВ,
ТошДД математика факультети 5 курс толиби.

ДАВЛАТ УЛУҒЛИГИНИНГ БЕЛГИСИ

Ўзбекистон ўз валютасига эга бўлди. Демак, давлатчилигимизнинг тағин бир устунини қадладик. Пулимизнинг энг муҳим қиммати ҳам аввало шундаки, у хотиржамликдан мужда, эртанги кунга ишонч туғдирувчи кафолат. Ўзбек энди тўйга пул йиғса куймайди, рус пули, доллар дея елиб чопувчилар ҳам бемалол тин олсалар бўлади; молларини қат-қат яширганлар бозорга чиқадилар.

Янги сўмимизнинг кўрки ва сифатига қараб беихтиёр шулар хаёлингга келади. Лекин бу дегани ярим йилдан кўпроқ пул муомаламиз воситасини бажарган сўм-купонни менсимаслик эмас. Сўм-купон ҳам ўз вақтида тарихий бир кўприк вазифасини бажарди. Янги валютамизни келажак авлод ҳам кўзга суриб ишлатсин деган ният кўнгилда муқим экан, унинг қадрини ўз меҳнатимиз, масъулиятимиз билан қўлда тута билмоғимиз керак. Президентимиз қайта ва қайта уқтираётганидек, бозорни маҳсулот билан тўлдира билмоғимиз лозим. Ҳали беллари букилиб-букилмай бозору дўконларга мўралай бошлаган жаноб СЎМнинг нияти ҳам шу аслида.

Собир ЎНАР,
"Ёшлик" журналининг Бош муҳаррири, республика Давлат мукофоти соҳиби.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Муҳтарам Президент жаноблари!

Ўзбекистонга ташрифим чоғида мени қабул қилишга вақт ажратганингиз учун миннатдорлигимни билдириш мақсадида ушбу сатрларни ёзаяпман. Сиз билан учрашув мен учун катта шарафдир. Суҳбат чоғида мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни янада чуқурлаштириш тарафдори эканимни изҳор қила олдим, деб умид қиламан.

Ишончим комилки, инглиз ва ўзбек компаниялари ўртасидаги ҳамкорликнинг имкониятлари катта. Шу боисдан савдо ва саноат бўйича Ўзбекистон-Британия кенгашини таъсис этиш тўғрисидаги меморандумни имзолаш мен учун кўнгилли бўлди.

Менга ажратган вақтингиз ва эътиборингиз учун яна бир бор миннатдорлик билдиришга ҳамда келгусида яна Ўзбекистонга бориш умидимни изҳор этишга рухсат бергайсиз.

Тим ЭГГАР,
Буюк Британия энергетика вазири.

ЮРТ ХИЗМАТИГА КАМАРБАСТАМИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ БЮРОСИДА

Куни кеча Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи Марказий Қўмитасининг навбатдаги Бюроси бўлиб ўтди. Унда бюро аъзолари билан бир қаторда Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи вилоят қўмиталари биринчи котиблари, ёшлар ва болалар нашрларининг бош муҳаррирлари иштирок этишди.

Бюрода Сирдарё вилоят Ёшлар Иттифоқининг бу борадаги фаолияти муҳокама қилинди. Вилоятда ёшларни иш билан таъминлаш ва касб-ҳунар ўргатишга йўналтирилган "Ёшлик", "Камалак", "Пахтакор" каби бир қатор кичик корхоналар ишини оммалаштириш ва бундай тузилмаларни янада кўпайтириш зарурлиги алоҳида таъкидланди. Шу билан бирга вилоят ташкилотида мазкур масалада йўл қўйилаётган камчиликлар ва мавжуд муаммолар ҳам айтиб ўтилиб, уларни бартараф этиш юзасидан вазифалар белгиланди.

Маълумки, Республика Президентининг Фармонига биноан келаси йили фашизм устидан қозонилган ғалабанинг 50 йиллиги кенг миқёсда нишонланади. Шу муносабат билан Бюро Марказий Қўмитанинг мазкур байрамига тайёргарлик кўриш ва уни нишонлаш юзасидан ишлаб чиққан тадбирларни маъқуллади.

Бюро Марказқўмнинг "Соғлом авлод учун" дастурини ва шу номдаги жамғарма билан биргаликдаги ҳаракат юзасидан қабул қилган қўшма қарорини тасдиқлади.

Шу йилнинг май ойида Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи Марказий Қўмитасининг ташаббуси ҳамда Тошкент Давлат ҳуқуқшунослик институти иштирокида республикамизда илк бора ёш ҳуқуқшунос олимларнинг 1-илмий-назарий анжумани ўтказилган эди. Бюрода бу муҳим тадбир якунлари кўриб чиқилиб, шу асосда ишлаб чиқилган анжуман Низоми маъқулланди.

Ватанимиз сарҳадларини, халқимиз осойишталигини ҳимоя қиладиган ўғлонларнинг жисмонан бақувват ва соғлом бўлишига кўп нарса боғлиқ. Мана шу вазифанинг ниҳоятда муҳимлигини эътиборга олган ҳолда Бюро республика ёшлари ўртасида "Шунқорлар" ҳарбий-спорт мусобақасини ўтказиш юзасидан қарор қабул қилди.

Республикада театр санъатини ривожлантириш, халқ орасидан етишиб чиқаётган иқтидорли ёшларга ёрдам бериш, уларни тарбиялаш ва қўллаб-қувватлаш мақсадида ҳамда бир гуруҳ ёш санъаткорларнинг мурожаатини эътиборга олиб Бюро Марказқўм қошида хўжалик ҳисобидаги "Хушнуд" пантомима ва комедия театр-студиясини тузиш тўғрисидаги таклифни маъқуллади.

Шунингдек, Бюро мажлисида ёшлар нашрлари фаолиятини яхшилаш, уларнинг бош муҳаррирлари ва таҳрир ҳайъати аъзолари таркибини тасдиқлаш, олий ўқув юртлари талабалари ўртасида "Қувноқлар ва зукколар" кўрик-танловини ўтказиш, корейс ёшларининг "Коченреён" бўлинмасини тузиш тўғрисида ва ташкилот ҳаётига оид бошқа кўплаб масалалар муҳокама этилиб, тегишли қарорлар қабул қилинди.

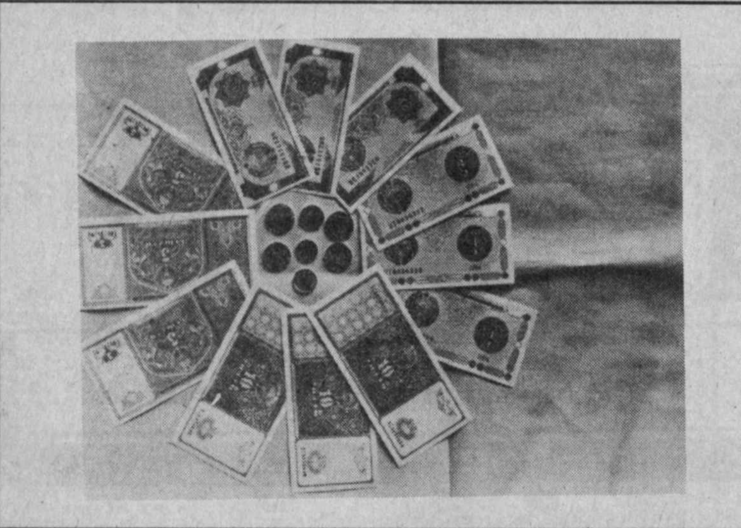

МИЛЛИЙ ВАЛЮТАМИЗ МУСТАҚИЛЛИГИМИЗНИНГ МУҚАДДАС БЕЛГИСИ

ҚАДАМИНГ ҚУТЛУҒ БЎЛСИН, СЎМИМ!

Инсон ҳамиша яхши кунларга умид, эзгу орзу-истаклар билан яшайди. Ўз пулимизнинг жорий этилишини — кейинги салкам юз йилликдаги жафокаш халқимизнинг ягона орзуси деса ҳам бўлади. Илгари ҳам халқимизнинг ўз пули-ю тангаси бўлган, лекин уларда халқимизнинг дунёга танитгувчи тарихий обидаларию тарихи акс этмаган. Ниҳоят кўпдан орзиқиб кутганимиз — миллий пулимиз қўлларимизда... Гўё пулларимизга рамзи туширилган йиллар суронига дош бериб, асрлар силсиласидан эсон-омон ўтган қўҳна Регистону Гўри Амир мақбаралари, аждодларимизнинг руҳи-поки ўтмишдан садо бериб, сўмимизга оқ фотиҳа бераётгандай.

Қалбларда фахр, ифтихор туйғуси, кўзларда қувонч. Одамлар хурсанд. Шивирлашиб — бир-бирларидан сўрайдилар: "Янги пулни кўрдингми, маошни қайси пулда олдинг, сўм-купондами ё янги пулдами? Илойим қадаминг қутлуғ бўлсин сўмим! Халқинг сени қанчалар орзиқиш билан кутди, зўр умид билдирмоқда. Тўғри, ҳали ёшсан атрофингни ўраб турган, қаддини тиклаб олишга улгурган қардошларинг тангаю манат, рус рубли олдида мурғакроқсан. Лекин кунлар келадики дунёни забт этган доллар билан ҳам бемалол беллашаоласан, жаҳонга еридан Буюк Ипак йўли ўтган ўзбекнинг тимсоли бўлиб танилaсан.

Давлатимиз раҳбари ва ҳукуматимиз халққа ғамхўр, меҳрибон, аввало халқ манфаатини кўзлайди. Бу эса ўзбекнинг туяни миниб, узоқни кўзла мақолига жудаям монанд. Биздан янги миллий валютага ўтишда баъзи республикаларда бўлгани сингари шошма-шошарликка, хатога йўл қўйилмади. Янги пулга ўтиш жараёнида бундан 7 ой муқаддам миллий пулимизнинг дебочаси сўм-купонимиз жорий этилганди, бугун у белгиланган мақсадни кўзланганидан зиёд адо этди. Бир ойдан сўнг у ўз ўрнини тўлиқ сўмимизга батамом бўшатиб беради. Бу ҳам ҳукуматимизнинг халққа ғамхўрлиги мевасидир.

Миллий валютамизнинг қадр-қиммати, иззат-икроми ҳар жиҳатдан ўзимизга боғлиқ. Бунинг учун олиб-сотарликка, кўзбўямачиликка чек қўйишимиз керак. Мустақил Ўзбекистонимизга аввалгидан ҳам муҳаббат қўяйлик, меҳнаткашроқ бўлиб, бозорларимизни ўзимизда ишлаб чиқарилган истеъмол моллари билан тўлдиришга ҳаракат қилайлик !

Ҳукуматимиз халққа меҳрибон. Бу сафар ҳам у студент ва нафақахўрларни биринчи галда янги пул билан таъминлади. Қуйида юртдошларимизнинг сўмимиз ҳақидаги фикр-мулоҳазаларини баён этарканмиз, миллий пулимизга омад тилаймиз.

Қадаминг қутлуғ бўлсин, сўмим!

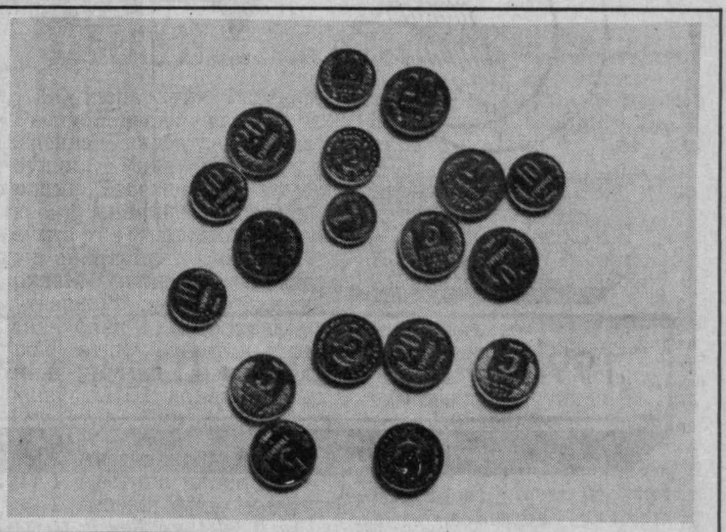

СЎМ МАЙДОНГА ТУШДИ...

(Боши 1- бетда)

Маълумки, кимёда бир модда иккинчиси билан фаол реакцияга киришиши учун катализатор ишлатилади. Пул ҳам ишлаб чиқаришда, аввалабмор, ана шундай "катализатор", яъни беминнат хизматчи вазифасини ўтайди, яъни пул қанча чаққон ҳаракат қилса, иқтисод шунча мустаҳкам, бақувват бўлади.

Ушбу мақсадда ҳукумат пулимизнинг яхши ишлашини таъминлайдиган бир қанча чора-тадбирларни жорий этмоқда. Биринчи навбатда банклар тизими қайта тузилди. Тўловлар бир макондан иккинчисига тез ва узлуксиз ўтишини таъминлашда тижорат банкларининг масъулияти белгиланди. Мижозларнинг вақти ва кучини тежашга қаратилган "виза" карточкалари ишга туширилмоқда. Хуллас, банклар "мижоз — доимо ҳақ" деган ақида билан иш юритадиган бўляпти.

Миллий пулимиз чаққон ва эпчил хизматчи бўлиши учун уни конвертация қилишнинг қулай йўллари зарур эди. Шу мақсадда валюталарни айирбошлаш механизми амалда синаб кўрилди. Энди бундай алмашувлар ҳеч қандай тўсиқ-чекловларсиз амалга ошириладиган бўлди.

Яна бир томони, маҳсулотлар, қимматли қоғозлар, хусусийлаштирилаётган корхоналар, акциялар савдоси, шунингдек, савдо марказлари ва биржалардаги барча олди-сотдилар миллий валютада амалга оширилади. Бу пулимиз харид қувватининг мустаҳкам бўлишига олиб келади.

САРМОЯ — БОЙЛИК

Пулнинг яна бир вазифаси сармоя, маблағ жамлашга хизмат қилишида ифодаланади. Бу ўринда у ўзининг товар сифатидаги қиёфасини намоён қилади ва қадрсизланиб қиймати пасайиб кетса, инфляция юзага келади. Шу сабабдан, ҳар қандай миллий валютанинг қуввати инфляция даражаси билан белгиланади. Масалан, Англия фунт-стерлинги ҳамда Қувайт динорининг қуввати нефт билан боғлиқ. Немис маркаси, япон иени ишлаб чиқариш меъёри, маҳсулот сифати ҳамда қатъий пул-молия сиёсати билан юқори мавқени эгаллаб туради.

Бизда ҳам газ, пахта, олтин, мис каби даромадгир, дунё бозори кўтарадиган товарлар мавжуд. Яна 1 миллиард доллардан зиёд тилла-валюта заҳираси тўпланганини ҳам биламиз. Бу — бир томондан.

Иккинчи тарафдан пул-кредит сиёсатида ҳам жиддий ўзгаришлар содир бўлмоқда. Имтиёзли кредитлар миқдори камайтирилди. Бюджет ҳаражатлари тартибга солиняпти. Ҳаражат билан даромад ўртасидаги тафовут, яъни давлат бюджетининг камомади ялпи ички маҳсулотнинг 5—6 фоизидан оширилмаётир.

Кўрилаётган чора-тадбирлар пулимизнинг қадрсизланиш кўламини кескин камайтириш ва шу орқали молиявий барқарорликни юзага келтиришга қаратилган. Бундай барқарорлик сўмимиздан сармоя, маблағ жамлаш учун унумли фойдаланиш имкониятларини яратади. Қолаверса, молиявий барқарорлик хорижий инвестициялар кўлами кенгайишига, ишлаб чиқариш билан боғлиқ "гардкамлар"ни камайтиришга, соғлом иқтисодиёт барпо этишга олиб келади.

Ишлаб чиқариш кўлами билан бақувват пул ўртасида диалектик боғланиш мавжуд. Бақувват валюта кенг миқёсда товар-маҳсулот етиштиришга, хизмат тармоқларининг равнақига ёрдам берса, ишлаб чиқаришнинг изчил ўсиши пулнинг янада бақувватланишига олиб келади. Шунинг учун ҳам миллий валютага ўтиш арафасида "Экспорт имкониятини кенгайтириш борасида корхоналар фаолиятини рағбатлантиришга оид тадбирлар тўғрисида"ги фармон ва "Республиканинг истеъмол бозорини тўлдириш, пул муомаласини мустаҳкамлаш ва экспорт имкониятини кенгайтириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида" Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинди.

ҚИЙМАТ ЎЛЧОВИ

Маҳсулотларни ўзаро айирбошлашни осонлаштириш мақсадида миллий валюталар турли қийматдаги пул бирликлари билан белгиланди. Бизда ҳам шаклланаётган товар-пул-товар муносабатларига қулай бўлсин учун муомалага 100, 50, 25, 10, 5, 3, 1 "сўм" қийматдаги қоғоз пуллар билан бирга 50, 20, 10, 5, 3, 1 "тийин"лар чиқарилди. Ушбу пул бирликлари ҳар қандай шароитда маҳсулот ёки хизмат нархини белгилашга қодир.

Нарх — бу пулда ифодаланган товар ёки хизмат қиймати. Аммо у муайян шароитда аниқ бир қийматдан юқори ёки паст бўлиши мумкин. Бу товар ёки хизматга бўлган талаб ва таклифга боғлиқ.

Эндиликда "инсофга чақириш" ёки маъмурий зуғум билан маҳсулот таннархини пасайтириш мушкуллиги ҳаммага аён. Иштаҳа чегара билмаганидек, ресурсларни ҳам битмас-туганмас деб ўйлаш мутлақо хато. Демак, тежамкорлик зарур. Тежамкорликнинг асосий омили эса нарх-наво эркинлиги, даромад эркинлигидир. Аммо, бундай эркинликлар мулк ёки хўжалик ҳақиқий эгаларини топганда, мулкдорлар ўртасида рақобат муҳити яратилгандагина тежамкор ишлаб чиқаришга ижобий таъсир кўрсатиши мумкин. Ана-шунда тараққиётнинг ички манбаларидан бири рўёбга чиқади. Шу маънода республикамизда нарх-наво эркинлиги билан рақобат муҳитини яратиш биргаликда, ўзаро уйғун давом эттириляпти.

Иншооллоҳ, бақувват валюта билан таъминланган бундай ислоҳотлар тезда ўз ижобий натижаларини кўрсатади.

Анвар ЗИЁ.
(ЎзА).

ТАНГА ҲАҚИДА АЙРИМ МАЪЛУМОТЛАР

Танга — туркча "тамға" сўзидан олинган.

Танга олтин, кумуш, мис, ҳозирги кунда эса миснинг турли қотишмаларидан ясалган пул бирлиги, муомала ва тўлов воситаси.

Танганинг тухумсимон ёки думалоқ формаси фойдаланиш учун қулай бўлиб, муомалада асосий рол ўйнаган.

Тангалар, юзи, орқа томони, чети орқали бир-биридан фарқланган. Ҳар бир тангада ҳукумдорнинг тасвири, унвони, исми ва изоҳлар бўлган.

Танга деярли бир вақтда милоддан аввалги 7—8 асрларда Лидия давлати (Кичик Осиёда ва Эгина ороли (Қадимги Греция)да пайдо бўлган. Ҳар бир мустақил давлатнинг танга чиқаришга доир ҳуқуқи бўлган. Танга чиқариш ҳуқуқини бузиш энг оғир сиёсий жиноят ҳисобланган.

Тангадаги тасвирлар (дастлабки даврларда, унинг фақат юз томонида бўлган) давлат эмблемаси ҳисобланган. Танга зарб қилинган давлат ҳудудида асосий ва мажбурий тўлов воситаси бўлган. Бироқ баъзи тангалар зарб қилинган давлат ҳудудидан ташқари ҳам муомалада бўлган. Масалан: Рим кумуш тангалари империя ташқарисида, араб дирҳамлари IX—XII асрларда Шарқий Европада ҳам ишлатилган.

Ўрта Осиёда биринчи милоддан аввалги III асрда зарб этилган. Тангалар икки усулда: метални эритиб, тайёр қолипга қуйиш ёки думалоқ метални икки штампель орасида сиқиб зарб қилиш орқали чиқарилган.

Амир Темур XIV асрнинг иккинчи ярмида ўтказган пул ислоҳотида тўла қийматли кумуш тангалар зарб қилдирган. Кейинчалик, Ўрта Осиёда йирик кумуш пуллар тангалар, мис тангалар чақа деб аталган.

XIX — асрда Бухоро, Қўқон, Хива хонликларида 1 танга Русия империясининг 20 тийинига тенг бўлган.

БУЮКЛИГИМИЗ РАМЗИ

Мен тақдир тақозоси билан жуда кўп мамлакатларда саёҳатда бўлганман. Бу мамлакатлардаги турли музейларни зиёрат қилганман. Жумладан, Италиянинг Сицилия деган жойида бир музейга кирдим. Унинг жавонларидан бирида қадим Турондан келтирилган тангага кўзим тушди. Сицилия қаёқдаю, Турон қаёқда. Ўша танга туфайли жаҳоннинг бошқа бир минтақаси бизни таниган экан. Қалбимда ота-боболаримиз учун ифтихор туйғуси уйғонди. Демак, танга ёки пул асли металл ёки қоғоздан бўлсада, кабутар сингари замонлардан замонларга мужда етказар экан. Қадимшунос олимлар ана шу танга ва пулларга асосланиб, қадимги даврлар қанақа бўлган, ўша замонларда қандай шоҳлар яшаб ўтган, унинг сиёсати ва ниҳоят пулнинг қадри қандай бўлганини аниқлайдилар.

Барча замонларда ҳам пул қийматининг юксаклиги мамлакат қудратининг рамзи бўлган. Ўзбек сўми халқаро миқёсда катта мавқега эришишига ишончим комил. Зеро, пулимиз ортида катта қудрат бор. Туркий тилда айтганда товаримиз бор, бебаҳо олтинимиз бор, пахтамиз бор ва ҳоказо. Пулимиз ҳам ана шу бойликларимиз каби катта ифтихоримизга айланиши, жаҳонда эътиборли бўлиши зарур. Мен шундай бўлади деб ишонаман. Чунки одамнинг бели бақувват бўлса, иши ҳам шунга яраша бўлади. Пул тўғрисида ҳам худди шундай дейиш мумкин. Миллий валютамиз халқимизнинг тўқ ва фаровон турмушини таъминлашга хизмат этади, деб умид қиламан.

Мен куни кеча республикамиз Президенти Ислом Каримов раҳбарлигида Вазирлар Маҳкамасида ўтказилган йиғинни телевизор орқали кўрдим. Мамлакатимиз раҳбари жуда куюниб, ёниб гапирди. Унда кўтарилган асосий муаммо — дўконлар пештахталарини тўлғазиш, аҳолига энг зарур озиқ-овқат маҳсулотларини ўз вақтида, пайсалга солмай етказиб бериш эди. Афсуски, кўпгина соҳаларда, айниқса савдо ва маиший хизматда ўзибўларчилик ва лоқайдлик мавжуд. Чайқовчилар эса бир дўкондан мол олиб, нарироқда бемалол икки-уч бараварига пулламоқда. Бундай ҳол халқимизнинг обрў-эътиборини туширади. Ахир биз қадимий маданиятга эга бўлган, виждон, инсоф тушунчаларини жуда чуқур ҳис этадиган халқмиз. Агар биз қадримизни ерга урмасак, пулимизнинг ҳам обрўйи юксак бўлади.

Мен Олой бозори атрофида яшайман. Тирикчилик юзасидан шу бозорга тушиб тураман. Кўпинча кўзим бўйнига тамға осиб олган одамларга тушади. Уларда "доллар оламан", "рубль оламан", сингари ёзувлар бор. Ўзбек сўми тез орада бу бозорни касодга учратади, деб ўйлайман. Чунки бунинг учун барча имкониятлар мавжуд.

Яна бир нарсани айтиб ўтмоқчиман. Яқин-яқингача собиқ шўролар иттифоқи ҳудудида фақат Россияда пул зарб этадиган жой мавжуд эди. Иккинчи бўлиб Ўзбекистонимизда зарбхона очилди. Бу жуда катта гап.

Биринчи марта пулимиз ўз юртимизда босилди. Уни кўзимизга суртишимиз ҳаром-ҳаришга ишлатмаслигимиз керак. Қаёқда бўлсак ҳам, ҳатто хорижда юрсак ҳам "Ўзбек сўми билан юрибман" деб фахрланишимиз лозим. Комил ишонч билан айта оламанки, ўзбек сўми жаҳон миқёсида эътироф этиладиган дунёдаги қудратли пуллар сафидан муносиб ўрин оладиган кунлар узоқ эмас. Биз эса уни эъзозлашимиз, юксак обрў-эътибори учун курашишимиз зарур.

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон халқ шоири.

ШУ КУНЛАРГА ЕТДИК, ШУКР!..

Аҳмаджон ака велосипедини дарвозага суяб, сумкасини қўлига оларкан, йўлакдан Йўлчи отанинг шарпаси кўринди.

Почтальон қўли кўксида ота билан кўришаркан:

— Отахон, мана нафақангиз ўзимизни янги пулда, — деди ички бир ғурур билан.

Йўлчи ота пулни қўлига олиб у ёқ-бу ёғини синчковлик билан қаради:

— Шу кунларга етказганига шукр болам. Иншолло, мана янги пулимизни кўриш ҳам насиб этди. Илоҳим бу пулимиз излиқутли келсин, худо баракасини берсин. Биринчи галда биз қарияларнинг ғамини еган Президентимизнинг умри узоқ бўлсин,— дея қўлларини дуога очди.

— Одамни кейинги пайтларда пулга ишончиям қолмаганди, ана ўзгаради, мана ўзгаради...

Ўзбекнинг нимаси кўп тўй-ҳашами, йиғини, маъракаси. Кейин болам, ўзингдан қолар гап йўқ, биз каби қариялар яхши-ёмон кунимизга атаб уч-тўрт тангани нарироққа ташлаб қўймасак бўлмайди... Мана энди бу пулимизга бемалол ишониб, нарироққа қўйсак бўлади. Шу ёшга кириб, ўзимизнинг пулимизни кўрмагандик. Ўрисни рублини пулимиз деб юрардик, ўзимизни пулимизниям кўриш насиб қилди. Ҳаётимиз тинч-тотув, бозорларимиз тўкин-сочин бўлсин. Пулимизнинг умри узоқ бўлсин.

Йўлчи ота НУРМУҲАМЕДОВ,
уруш ва меҳнат фахрийси, нафақахўр.

ОЛДИНДА ДОВОНЛАР БОР

Қадимдан шундай: ҳар бир мустақил давлат ўз пул бирлигига эга бўлган. Биз ҳам йиллар мобайнида салкам армонга айланиб қолаёзган орзуимизга етдик. Бу кун қўлимизда — ўзбек сўми. Ўйлаймизки, сўмимиз кўп довонларни ошиб ўтади ва дунёга танилади.

Насиба ҚУЛТЎРАЕВА,
Тошкент педагогика коллежи 3 курс талабаси.

ПУЛНИНГ ҚУВВАТИ БОЗОРДА КЎРИНАДИ

Сўмнинг келажаги, менимча нарх-наво ва бозорнинг тўкинсочинлигига боғлиқ. Бу борада айни кунда амалга оширилаётган ишлар — бозорни тартибга солиш, магазинларни товарлар билан тўлдириш сўмимизнинг қадрини ошишига хизмат қилади.

Тоҳир ЭРМАТОВ,
ТошДД математика факультети 5 курс толиби.

ИНСОФНИ УНУТМАЙЛИК

Халқимиз инсофли, диёнатли, иймонли. Қаердаки, инсофли кишилар бўлса, ўша ерда қут-барака, меҳр-оқибат бўлади. Тўғриси, кейинги пайтларда баъзи кишилар диёнатсизлик кўчасига кириб бормоқдалар. Бу хатарли йўл. Энг ачинарлиси, бундайлар болаларини ҳам ўзларининг орқасидан етакламоқда. Бу сатрларни ёзишимдан мақсад, бугунги кундаги бўлаётган воқеаларга ўз муносабатимни билдириш. Яқинда Жиззах бозорига кирдим. Рўзғорга ул-бул харид қилиш мақсадида. Невbooранг қатори болалар сенга ақл ўргатади. Ёшгина йигит картошка сотаётган экан, "16 минг" дейди. Ўғлим сал тушир, десам, "Ўтаверинг, картошкани пули борлар олади" дейди. Худо ҳаққи, муомаласидан ҳечам деҳқонга ўхшамайди.

Тўғриси, кейинги пайтларда деҳқон билан харидор ўртасида учинчи ва тўртинчи ноинсоф шахслар пайдо бўлди. Буни кўпчилик билади. Начора дардингни кимга айтасан.

Президентимизнинг Вазирлар Маҳкамасидаги гапини эшитиб, кўзимдан ёш чиқиб кетди. "Раҳмат, сизга Каримов" дедим.

Уч-тўрт кундан бери бозорларимизда бироз тартиб ўрнатилгандай бўлаяпти. Бақириб-чақириб деҳқонларни қўрқитиб юрадиган кимсалар ҳам кўринмай қолди.

Тартиб қилса бўларкан-ку.

Боли ҚОБУЛОВ
алоқачи

Оқсоқоллар дейдики...

АДОЛАТ ЙЎЛИ МУҚАДДАСДИР

Мамлакатимиз ҳаётидаги ўзгаришлар ҳар биримизни хушнуд этади. Йирик ва тарихий ҳодисаларга шоҳид бўлиб турибмиз. Мана ниҳоят йиллар оша ўз миллий пулимизни ҳам ўз ватанимизда чиқардик ва уни ҳаётга жорий этдик. Бу кунлар ҳали ифтихор билан ёд этилади, қийинчиликлар эсланганида кулиб қўйилади...

Иқтисодий қийинчилик бу бошқа масала, бу табиий кечадиган жараён, аммо сунъий равишда яратиладиган қийинчилик кимга керак бўлаётир?

Оқсоқол адибларимиздан бири — қант касалига мубтало бўлган — бундан беш-ўн кун аввал "Тошкент" суви ахтариб бормаган дўкони қолмади. Боёқиш шу сувдан ичмаса бўлмайди, мажбур, охири донасини уч минг сўмдан харид қилди. Алами келибми: — Бунинг охири нима билан тугар экан? — деди менга қараб.

Кеча кўрсам, хийла кўнгли чоғ.

— Ҳа, мукофот олдингизми? — дея ҳазиллашдим.

— Дўконларга кирдингизми?

— Йўқ, нима эди?

— "Тошкент" суви тиқилиб кетибди. Баҳоси қанча денг, икки сўму саксон тийин!..

Шунда мен, гапнинг очиғи, жуда кўп нарсалар ҳақида ўйладим. Уруш, қаҳатчилик, қатағон йилларини ҳам, очдан ўлганларни ҳам кўрганмиз. Ахир ўша пайтларда ҳам кишилар инсоф, адолатни, меҳр-оқибатни унутмаган эди-ку. Нега бугун айрим тоифа бу қадар олчоқ бўлиб кетилди? Искандар Зулқарнайндай жаҳонгир ўлимидан аввал васият қилганлиги, шу васиятга асосан ўлгач, тобутдан қўли чиқариб қўйилгани ҳақида кўп гапирамиз. Бу теран маънога эга. Одамзот бу дунёдан ҳеч вақони ўзи билан у дунёга олиб кета олмайди. Шундай экан, мол-дунёга бунчалик ҳирс қўйиш шартмикин? Нима учун биз бир-биримиз олдимиздаги оддий инсоний бурчимизни, инсоф, диёнатни унутиб қўйяпмиз? Нега?

Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган ўша тарихий йиғин, Президентимиз Ислом Каримовнинг ёниб, ҳа, ҳа, ёниб-куйиб айтган гаплари қулоғим остида ҳалиям жаранглаб турибди. Одам ловуллаб кетасан: нега бир одам ёниб-куйиши, қолганлар гарангсиб қараб туриши, фақат ўз манфаатини кўзлаб иш юритиши керак?!

Хўп, улар ноинсоф экан, нега ўзимиз қараб туришимиз керак? Кўпчилик билангина бир ишни амалга ошириш мумкин.

Азал-азалдан инсоф ва адолат халқимизнинг комил хислатларидан ҳисобланган. Шуни унутмайлик. Ҳар биримиз хайрли ишларнинг бошида бўлайлик. Шунда юрт ҳам фаровон, дастурхон ҳам тўкин, бир-биримизнинг олдимизда юз ҳам ёруғ бўлади.

Одил ЁҚУБОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси.

ЭНГ ОДИЛ НАЗОРАТЧИ — ВИЖДОН!

- **ТАРТИБДА ЎЗГАРИШ БОР, НАРХ-НАВОДА-ЧИ?**
- **ТАРОЗИ — ХУДО РОЗИ**
- **ҚАССОБНИ КИМ НАЗОРАТ ҚИЛАДИ?**
- **ДЕҲҚОННИНГ ҲАМ ДАРДИ БОР**

ҚАЕРДАКИ виждонсизлик бўлар экан, ўша ердан қут-барака кўтарилади. Бировларнинг ризқини еганнинг эса косаси оқармайди. Афсуски, жамиятимизда бировларнинг насибасидан ҳазар қилмайдиган, беш панжасини оғзига тиқувчилар бор. Улар порахўрликдан, фирибгарликдан, қўйингки жиноятнинг барча турларидан ҳазар қилишмайди. Энг ачинарлиси, бундай шахслар халқни талашдан заррача уялмайдилар. Кейинги пайтларда бундай гуруҳлар бозорларга уя қўйишиб, не азоб билан бозорга маҳсулот олиб келган деҳқонни қўрқитиб бўлса-да, нонини арра қилиб, шу ҳисобдан кайфу-сафо қилиб яшаб келади. Бозорнинг хўжайини бўлиб олди. Бели оғримаганнинг нон ейишини кўр деганларидай, маҳсулотларни халққа хоҳлаган нархда сотишди. Яхшиямки, чайқовчи, қаллобларга қарши ўт очилди.

Шу кунларда Тошкент бозорларида тартиб-интизом, тозалик бир мунча яхшиланиб, нарх-наво ҳам нисбатан арзонлашди. Нисбатан дейишимизга асос бор. Чунки, баъзи бир чекка туман ва вилоятлардан келтирилган маҳсулотларнинг арзонлашувида транспорт харажатлари тўсқинлик қилаётир. Шаҳар ва шаҳар атрофида кўп етиштирилаётган олма, узум, ўрик, олча, памидор, бодринг каби мева-сабзавотлар кескин арзонлашгани ҳолда гўшт, пиёз, картошканинг нархи ўша-ўша осмондалигича қолмоқда.

Миробод тумани Қўйлиқ деҳқон бозорини биринчи шаҳобчаси ҳисобланган Гуруч (Рисовый) бозорида бўлганимизда юқоридаги ўзгаришлар дарҳол кўзга ташланади. Бозордаги чайқовчилар деҳқоннинг маҳсулотини олиб, қимматга сотувчи ишбилармонлар фаолиятига чек қўйилган деб бўлмайди. Албатта, бу аста-секинлик билан амалга ошириладиган жараён. Лекин барибир давлат солиқ инспекцияси, ҳуқуқ тартибот ходимларининг бозор маъмурияти билан ҳамкорлик қилмаётганлигини қандай баҳолаш мумкин?

Шаҳардаги энг гавжум бозорлардан бири — Қўйлиқда бўлдик. Бундан атиги бир неча кун олдин бозорнинг ичи ва ташқарисида тизилиб, турли яхна ичимликларни ўн баробар қимматга пуллаб, текин даромад қилиб юрганлардан ном-нишон йўқ. Куппа-кундузи маргарин, сариёғ, шакар сотиб турганлар ҳам кўринмайди. Энди шу тақчил моллар давлат дўконларига қайтарилиб, ўз нархида сотилиши таъминланса олам гулистон бўлади.

Пештахталарда ёз ноз-неъматлари тўлиб-тошган. Маҳсулотларни сифати бузилмай тезроқ сотиб кетишни мўлжаллаган деҳқонлар ширин сўз. Молларини мақтаб-мақтаб бозор кўтарган нархда ўтказишмоқда. Кўнгилдагидек бозор-ўчар қилаётганидан харидорлар ҳам хурсанд, аммо қатор гўшт дўконларида ўзгача манзарани кўрамиз. Ҳамма қассоблар тил бириктириб олгандек, ҳар бир кило мол гўштини 35 мингдан (ваҳоланки бошқа бозорларда мол гўшти 25 мингдан ошмаган) деб ўтиришибди. Буям етмагандек, уларнинг қўполлигини айтмайсизми?

— Вой, олган пулинг ош бўлмагур! Икки кило деб берган гўшт зўрға бир ярим кило чиқди-я, — деб зориллаб қолди ёши ўтиб қолган бир аёл. — Яна калла-туёқни ҳам майдалаб, қўшиб сотаяпти.

— Исми-шарифингизни айтинг, холажон. Юринг, кўрсатинг-чи, қайси дўкондан олдингиз? — дедик.

У эса айтганим билан нима ўзгаради, дегандай қўл силтаб, гўштни олиб, индамай нари кетди. Чеккада туриб қассобларнинг ишини кузатиб бир нарсага ҳайрон бўлдик, улар ҳатто уч кило гўшт ўлчаш учун тарози палласига салкам 6-7 та майда тош қўйишади. Ҳар қалай, бу усул бечора харидорларнинг фойдаси учун эмаслиги аниқ.

Гарчи дўконлар ҳудудий жойлашувига кўра бозорга қарашли бўлса-да, хусусийлаштирилгани боис мустақил ҳисобланиб, гўштга нархни қассобларнинг ўзлари белгилар экан. Нима бўлганда ҳам инсоф билан қўйилган баҳо баракали бўлади.

Нарх-навони тушишида бозорда маҳсулотларнинг кўп бўлиши асосий рол ўйнайди. Кейин турган гапки, олиб сотар қанча кам бўлса, шунча яхши. Бироқ кўп деҳқонларда ўзлари етиштирган ноз-неъматларни сотишга вақт ёки имконият топилмайди. Бу эса чайқовчиларга айни муддао.

— Биз бундай ҳолнинг олдини олиш учун маҳсулотларни ўзимиз қабул қилиб олиб, арзон нархда сотишни йўлга қўйганмиз, — дейди бозор директори Турсун Исроилов. — Ҳар куни кам деганда 2 тоннага яқин турли маҳсулот сотамиз. Бундан ташқари, кўплаб давлат ва жамоат хўжаликлари шартнома асосида маҳсулот етказиб беришади.

АНДИЖОН вилоятидан саримсоқ олиб келиб сотаётган Фарида опа Тожибоеванинг сўзлари нарх-навонинг нега тушмаётганлигининг бир сабабини очиб берди:

— Деҳқонга ҳам осон тутманглар. Иссиқ жонмиз. Худо кўрсатмасин, бирор дардга чалингудек бўлсак, дори-дармонни қаердан топамиз. Дорихоналар бўм-бўш. Чайқовдагисига пул етмайди. Бош оғриқ дорининг ўзига 20 минг сўрашяпти. Биз маҳсулотни арзон сотишдан қочмаймиз. Бироқ юқоридан кўрсатма кутиб юрмай, мен айтган шу соҳаларда ҳам тартиб ўрнатилса ҳамманинг кўнглидаги иш бўларди.

Ҳа, Фарида опа минг бор ҳақ. Токайгача кўрсатма кутиб яшаймиз? Узоққа бориб ўтирмайлик, Республика Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишдан буён қанча ижобий ўзгаришларга юз бурди. Онахоннинг гапида жон бор. Аммо шуни ҳам унутмаслик керакки, бир-биримизга қийинчилик туғдираётган аслида ўзимиз. Масалан, мана шу бозорга бир назар ташланг. У талаб даражасидагидек озодами? Йўқ, албатта. Бозорнинг шундай ёнгинасида ахлатлар уюми орасида айронфурушлар ўз маҳсулотини сотишаяпти. Мижозлар эса мўл. Касаллик нотозалик туфайли туғилмайдими? Хўш, бундан ташқари — сотувчи учун шароит масаласи. Мадомики, шу муаммолар йиллар мабойнида ечилмаётган экан, бозорнинг ўзидан келаётган даромад нимага сарфланаётир?

Бизни бугун кўрилаётган чора-тадбирлар мавсумий бўлиб қолмасмикин, деган ўй ташвишга солади. Эҳтиёж бор экан, назорат асло бўшаштирилмаслиги лозим. Шундагина ҳамма ўз вазифасига масъулият билан қарашга одатланади, энг одил назоратчи — виждон эканлигига амин бўлади.

Сирожиддин РАУФ,
"Туркистон" мухбири.
К. ЎЛМАСОВ суратлари.

Юқоридаги сурат изоҳ талаб этмайди: қаранг, шу ҳам шароит бўлдими!

Биз бозор болалари ҳақида кўп ёздик, аммо уларнинг айримлари бундан хулоса чиқариб олишга шошилмаётир, пештахта ортида ўспиринни кўрганда, ахир бунинг вазифаси ўқиш, касб-ҳунар ўрганиш эмасми, деб ўйланиб қоласан киши(пастдаги сурат)

ЯНГИ НОМЛАР

Бизни таниётган дунё

Дилфуза ОЛИМЖОНОВА

Тошентдаги 102-ўрта мактабнинг 1993 йилдаги битирувчиси, ўтган йили Ўзбекистон Республикасидан Америкага ўқишга кетган 48 ўқувчининг бири.

Дилфузани "Туркистон"нинг мухбири деб аташга тўла асосимиз бор: у саккизинчи синфни тугатганидан бошлаб ҳар йили уч ой таътилда "Туркистон" таҳририяти хатлар бўлимида ишлаган, ўқиш кезларида ҳам, мактабдан кейин таҳририятга шўнғиб, кўпсонли муштарийларимиздан келган хатларни саралаб, бўлимларга тарқатиб, журналист акаларига ва опаларига ёрдам бериб турарди. Унинг ёзган қатор хабар ва лавҳалари газетамизда эълон қилинган.

ОЛИС УФҚЛАР ОРТИДА

ДАСТЛАБКИ КУНЛАР ҲАВАСИ

Мана, АҚШга келганимизга ҳам 9 ой бўлди. Кўпчилик таассуротларимни ёзишни сўрашди. Очиғи, кўрганларим, Ватандаги ва бу ердаги тушунчалар орасидаги фарқ шундай кўпки, гапни нимадан бошлашни билмаяпман. Яна, таассуротларимни ёзсам мақтангандек бўлиб қолмасмикинман, деган истиҳола ҳам турибди. Барибир, бу ерда ўтган ойлар давомида Ҳаёт, Одамлар, Дунё ҳақидаги фикрларим кескин ўзгаргани учун таассуротларимни ўзим учун севимли бўлиб қолган "Туркистон" орқали тенгдошларим билан ўртоқлашишни хоҳладим.

Дастлабки кунлари ҳар нарсага ҳавасим келиб, "Вуй, мунча зўр, ҳамма нарса бор, ҳамма бой, одамлари яхши", деб ўйлар эдим. Энди эса фикрларим ҳам ўзгарди. Юрт қадри мусофирчиликда билинади, дейишгани рост экан. Ўзбекистон ҳақида ўйлаганим, тарих, ҳақиқатни тушунганим сари қаттиқ алам қилаяпти.

Нега дейсизми?

Дастлабки куни синфдошларимнинг саволига "Ўзбекистонданман" десам, улар тушунишмади! Билишмас экан-да.

Бу ердагилар бизларни кўриб Ўзбекистон ҳақида, маданиятимиз, одамларимиз ҳақида тасаввур ҳосил қилишди. Узоқда бўлганда ҳеч бир инсон атрофдаги одамлар юрти ҳақида ёмон ўйлашини хоҳламайди. Рости, кўпинча тўғри сўзларни айтсам-да, яхшисини ошириб, ёмонини яширишга уринаётганимни ҳам сезиб қоламан. Лекин, ёлғон гапирмайман. Атрофимдаги одамлар ҳар бир ҳаракатимга қараб ўзбекларга баҳо беришади.Ҳатто бир марта шахсий одатим — кўп сув ичишимни кўриб "Ўзбекистондагилар кўп сув ичадими?" деб сўрашди. Бу оилада умримнинг атиги бир йилинигина ўтказаяпман. Аммо шу бир йилда буларнинг ҳаётида ҳам, менинг ҳаётимда ҳам кўп нарса ўзгараяпти, уларга қиздек бўлиб қолдим. Бир хилда уйни соғиниб йиғласам, баъзида шу оиладан кетишимни, ўз оиламдек яқин бўлиб қолган тўрт "опа-сингилларим" ва "адам-ойим"ни тарк этишни ўйлаб йиғлаб оламан. Хуллас, АҚШдаги ҳаёт нафақат тил ўрганишимга, балки ҳаётни чуқурроқ тушунишга, ОНА ЮРТНИ чин дилдан севишга ёрдам берди. Мени ёзганларимдан келиб чиқиб, барча америкаликлар шундай экан-да, деб тушуниш нотўғри. Американинг 50 штатининг ўз қонун-қоидалари, одатлари мавжуд. Аммо мен шу ёзганларим билан ҳақиқий Америка ва америкаликлар ҳақида озгина бўлса-да, тушунча бера оламан деб ўйлайман. Ҳолбуки, ҳар бир инсоннинг ўз дунёқараши, мулоҳазаси ва турлича фикри бўлади.

БИЗ ҲАМ ЧАККИ ЭМАСМИЗ...

Яхшиси, ҳаммасини бошидан — Америкадан ўқитувчи Мунаввар Ўлғун мактабимизга келиб имтиҳон олган кундан бошлайман.

Одатдагидек, физика дарсида, март ойларининг бошида, зерикиб ўтирган кунларимдан бири эди. Директоримиз кириб: "Америкага боришни хоҳловчилар учун Мунаввар Ўлғун тест оладилар", дедилар. Табиийки, барчамиз инглиз тили хонасига "учиб" кирдик. Аммо, фақат 15 ўқувчигина тест топшириши мумкин экан. Ўқитувчиларимизнинг кичик тестидан сўнг катта тест топширувчилар танлаб олинди. Тест жуда қийин эмасди. Балки, ҳеч ҳаяжонланмаганим учундир. Чунки Америкага кетишимга ишонмагандим. Тест жавоблари Америкадан келавермагач, ҳафсаламиз пир бўлиб, бир-биримизга: "Ҳа, Америкага кетвомман дегин?"деб ҳазиллашиб юрдик. Бир куни адам "Қизим, ўқишга киришни ҳаракатини қилгин, ҳужжатларни тайёрла", дедилар. Мен эса қаерга киришни қатъий қарор қилмаганим учун "қанақа ўқиш, мен Америкага кетаман" деб ҳазиллашдим.

Эртаси куни мактабимиздан тўрт ўқувчи "тест"дан ўтгани тўғрисида Америкадан хабар келди...

"ЎЗИМНИ ЁЛҒИЗ ҲИС ЭТДИМ..."

Югур-югуру, ҳужжатларни тўғрилагандан сўнг Тошкентдан Москвага учдик. Москвада 3 кун ичида АҚШдаги ҳаётимиз ҳақида қисқача маълумот олгач, Нью-Йоркка учдик. 10 соатлик парвоздан сўнг самолётимиз Нью-Йоркка қўнди. Ҳаммамиз чапак чалиб юбордик. Чекка-чеккадан "Етиб ҳам келдик", "Салом Америка!" деган ҳазил аралаш ҳайқириқлар эшитиларди. Шундагина уйдан анча узоқдалигимни, бир йилгача ҳеч кимни кўра олмаслигимни англаб, АҚШдек катта мамлакатда ўзимни ёлғиз ҳис этдим.

КУНБОТАР ЮРТ МАНЗАРАЛАРИ

Келган ўқувчиларнинг 29 нафари Нью-Йоркда, Лонг Айланд Юнивесити — катта Орол Университетига жойлашдик. Қолганлар эса Бостонга учишди. Нью-Йоркдаги 3 ҳафта давомида нафақат америкаликлар, балки дунёнинг турли чеккасидан келган одамлар ҳақида тушунчага эга бўлдим. Биз турган университет Халқаро тил мактаби ҳам экан. Швейцария, Ирландия, Норвегия, Франция, Испания, Италия, Япония, Корея, Саудия Арабистони ва ниҳоят биз.Биз учун қўшимча Америка маданияти, яшаш тартиби (шароити эмас) ҳақида дарслар ўтилди. Аммо кўп вақтимиз Нью-Йоркни томоша қилиш билан кечди.

...Нью-Йорк ҳақидаги мақолаларни ўқиганимда бир кун ўзим ҳам шуларни кўраман, дунёга маълум Манхаттан шаҳрини, машҳур 5-авенюни ўртоқларим билан кезаман деб хаёлимга ҳам келтирмагандим. Оллоҳ хоҳласа, ҳар бир нарса бўлиши ҳеч гап эмас экан. Ер шарининг турли чеккасидан келган ишбилармон кишилар билан машҳур 5-авенюни пиёда кезгач, Империя Штат биносига чиқдик. Бино 1931 йил очилганида биринчи осмонўпар деб тан олинган. Ҳар йили 1,5 миллиондан ортиқ кишилар 86- ва 102-қаватларга манзарани томоша қилишга чиқишади. Барчамиз 86-қаватдан манзарани томоша қилиб "вуй-вуй"дан бошқа нарса деёлмадик. Манзара сўз билан тасвирлаб бўлмайдиган даражада ҳайратли эди.

Нью-Йоркни жиноят кўп содир бўладиган нотинч ва тинч районларга ажратишади. Йўқ, фақат Нью-Йоркнигина эмас, менимча Америкадаги барча штатларни. Жиноят асосан афро — америкаликлар турадиган жой ва одам тиғиз марказда кўп содир этилади. Буни билганлар, жиноят содир бўладиган жойга бормайди, четда юради. Биз турган коллеж жуда тинч манзилда жойлашган эди. Шаҳар марказига кириб борган сари сершовқин, серқатнов. Албатта, шунга яраша жиноятнинг ҳам тури кўп. Кўпчиликда қурол бор. Ўзини ҳимоя қилиш учун. Ҳозирги кунда мактабга қурол олиб бориш муаммоси ҳам кўндаланг турибди. Жиноятдан, тажовуздан сақланиш ҳақида мактабда, оилада, матбуотда кўп гапирилади.

(Давоми келгуси сонда).

ЕРГА ТУШГАН ОППОҚ ЮЛДУЗЛАР

Нилуфар УМИРЗОҚОВА

1974 йил Тошкентда туғилган. ТошДД филология факультети журналистика бўлимининг IV-курс талабаси. Ёрқин шеърлар битади. Оқ рангни севади.

***

Содда эдим,
Мени алдашди.
Мен ишондим, кулди
бу олам.
Мени ёлғон "либослар"ига
Ўрашганди, алдадим мен ҳам.
Тоғлар кўчди... тип-тиниқ олов
"Либослар"нинг барин ёндирди,
Мен покликка талпинавердим,
Лекин оёқ ботқоқда эди...

ЧОҲ

Кўзлар — маъюс, ўртайди дилни,
Қарайверма ахтариб сабаб.
Нечун дея, оғритма тилни,
Бу кўзларда йиғлайди Машраб.
Бу кўзларга ғанимдир баҳор,
Гарчи бир вақт берган ҳарорат.
Бу кўзларда йиғлайжур қабр
Кўмилгандир энг соф муҳаббат.

ЖИМЛИК КЕЧАСИ

Тун. Оппоқ тун. Осмон ҳам оппоқ,
Ерга тушган оппоқ юлдузлар.
Сўзланмайди, ожиздир бу чоқ
Луғатдаги чиройли сўзлар.
Дарё оппоқ, нилуфар оппоқ,
Чолғучидир бу тунда шамол
Шивирлайди бу тоза қирғоқ:
Оқ кечада ой билан висол..
Тикилмаган учбурчак тумор,
Дард-аламни ёзмайди қалам.
Изланмайди беркинган баҳор.
Чунки йўқдир бу ерда Одам.

***

Сен йўқ эдинг, барибир сени
Кўрар эдим доим ёнимда
Умидларга кўмиб кўнглимни.
Сени кўрдим... Ора бир қадам.
Лек "кўрмадим" энди ёнимда
Турар эди малак хотиржам...
Хаёлларим сеники эмас,
Сеникимас кўзлару сўзлар.
Улар энди ҳеч кимникимас...

БОБУР БОҒИ — ЖАННАТ БОҒИ

Барно АСҚАРОВА

1977 йил Андижон шаҳрида туғилган. Андижон дорилфунуни филология факультети журналистика бўлимининг II-курс талабаси. Боғларда кезиб, ижод қилишни хуш кўради.

Ривоятларга қараганда, Бобур она юртдан кетар вақтида Андижон — Ўш йўлидаги баланд адирликлар теварагида кўзида ёш билан бир зум туриб қолган экан. Шоир бу ерлар бир кун келиб сўлим боғларга айланишини орзу қилган бўлса ажаб эмас. 1970 йилларда Андижон вилоятида биринчи раҳбар лавозимида ишлаган, бугунги кунда республикада фахрийлар кенгашининг раиси Бектош Раҳимов ташаббуси билан Андижон адирликларида, Боғишамолда боғ барпо этишга киришилган эди. Ниҳоят Ўзбекистонимиз мустақиллигининг уч йиллиги арафасида Боғишамол даҳасида ажойиб боғ барпо этилди. Унга "Бобур боғи" деб ном берилди. Андижонлик олимлардан таркиб топган, "Бобур изидан" деб номланган экспедиция аъзоларининг саъйи-ҳаракати билан Бобурнинг ҳоки Қобулдан олиб келинди. Боғни кезиб юрсангиз, гўзал Бобур мақбарасига кўзингиз тушади. Минг бир жилони ўзида жам этган бу мақбара ўз латофати ва сизнинг хаёлингизни юз минг йиллар ортга чорловчи маҳобати билан дилингизни ром этади. Мақбарага узун мармар зинапоялар орқали борилади. Яна шуни айтиб ўтиш кераккки, бу боғда ташкил қилинган Бобур музейи ўзини нақшинкор шифтлари ва қурилишининг шарқоналиги, бетакрорлиги билан диққатга сазовордир. Музейдан бобокалонимизнинг инглиз, француз, араб ва бошқа тилларда чоп этилган қатор китоблари, шоирнинг бизгача етиб келган ёдгорлик намуналари жой олган.

Бобур боғи — жаннат боғи. Бу ерда жуда узун сим осма йўл қурилган. Шу йўл орқали баланд адирлар чўққисига кўтарилиш мумкин. Юқорига кўтарилаётган ҳар бир сайёҳ кўз ўнгида кўҳна ва бугун гуллаб-яшнаётган гўзал Андижон гавдаланади ва улар Бобурнинг нима учун бунчалик ўз шаҳрини, диёрини севганлигини тушуниб етади: Чўққида жойлашган ўйингоҳлар ўзгача таассурот уйғотса, ранг-баранг гуллар дилингизга ажиб ифорлар олиб киради.

Ўзбек халқи ўз даҳоларини севади, ардоқлайди. Яқинда Андижон шаҳрининг марказий майдонида ўрнатилган Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳайкали бунинг исботидир. Бу монументал асарда Бобурнинг оғир ҳаёт йўли, ютуқлари ва армонлари акс эттирилгандек. Бобурнинг қўли кўксида. Ҳурмат ва такаллуфни билдирувчи бу анъанавий белги ватанига қайтган шоирнинг халқи билан дийдорлашуви тимсолидир.

ДИЛДОРАНИНГ ҚИСМАТИ

Гулзода ҲУСНИЕВА,

1974 йил Паркентда туғилган. Тошкент Давлат университети филология факультети журналистика бўлими IV курс талабаси.

• ОИЛА БУЗИЛИШИГА САБАБ НИМА?
• БАХТМИ? БАХТСИЗЛИКМИ?..
• ЭНДИ НИМА БЎЛАДИ?

Тун. У ўзининг қора чодири билан борлиқни чирмаб олган. Ҳаво булут, кўкда юлдузлар чақнамайди. Борлиқ сукунат оғушида. Симёғочдаги чироқлар зулматни, сукунатни ҳайдамоқчидай ярқираб ёнади, лекин ҳамон тун чекинмайди. Узоқларда паст-баланд уйларнинг деразаларида ожизгина шуъла кўринади. У ҳам қоронғулик бағрини поралаёлмай, зим-зиё кўчага сингиб кетади.

Тун бағрида, тирсакларига таяниб ўтирган қизни, унинг мафтункор юзларини, сарғимтир сочларини аранг ёритиб турган шам қандай қилиб зулматга қарши тура оларди?

Дилдоранинг хаёлида бир ўй. Қўлида эса ажралиш тўғрисида ёзилган ариза. Нега шундай бўлди? Ахир у ҳам келинлик либосини кийиб, уйидан умид билан чиқиб, қуш каби учиб кетган эди-ку. Ёки шундай бўлиши керакмиди? Бир йил ичида наҳот унинг юрагига ўт ёққан ёри Фахриддиндан кўнгли совиган бўлса? Бунга ўзи айбдорми? Йўқ, ўзи эмас, тушунмайдиган майда гап, йўқдан бор қила оладиган ҳамширалар ва беморлар сабабчи. Агар Дилдора касалхонага даволаниш учун ётмаганида, балки шундай бўлмасмиди? Нима бўлса ҳам у ажраляпти. Фахриддиннинг Дилдорага ишончи нақадар бир оғиз тухматдан устун келолмаса? Ахир Дилдора тухмат азобини тортяпти-ку. Унинг айбсиз эканини исботлаш учун айтган бир оғиз сўзи эмас, одамларнинг ёлғон тухмати сабаб бўлса. Фахриддин уни севиб, оила қурган эди-ку! Ишонч деган тушунча ўз-ўзидан йўқолиб кетса...

— Воқеа қандай бўлган?— деб сўрашганида Дилдора ҳикоясини шундай бошлади:

— Шамоллаш касалим борлиги учун тўйдан кейин касалхонада даволаниб чиқдим. Шу давр ичида мени кўргани қариндош-уруғлар келиб туришди. Кечқурунлари Фахриддин келар эди. Биз ярим тунгача суҳбатлашиб ўтирар эдик. Касалхонада бир қўшнимизнинг келини ҳам даволанаётган эди. Уни кўргани эри келиб турарди. Бир куни қўшнимнинг олдига эри ва унинг дўсти (у ҳам қўшнимиз) Раҳим билан келди. Раҳим менинг ҳам шу ердалигимни кўриб, пастга тушишимни сўради. Мен бирон гап бўлганмикин, деб хавотирда тез тушдим. Ҳол-аҳвол сўрашиб турганимизда ҳамшира ва хонадош беморлар кўришибди. Раҳим яна бир икки бор келди. Ҳаммаси шундан бошланди. Кейин Фахриддин мени ҳар куни кесатиб, ҳақоратлаб, бўлар-бўлмас баҳоналарни рўкач қила бошлади. Мен ўзимни оқлаш учун ҳар қанча уринмай, бари бефойда эди. Чунки аллақачон улар мендан қутилиш ниятини мақсад қилиб қўйишган экан.

Бугун биз ана шу "гуноҳим" учун ажрашяпмиз. Мен ахир Раҳим билан ортиқча гап-сўзга бормаган эдим-ку. Наҳот бемеҳр, ноинсоф одамлар шуни билишмаса, тухмат қилишса... Энди мен бу ёғига қандай яшайман? Йигирма йиллик қувноқ ёшлигим энди кўз-ёшларим, ғам-аламларим билан дарё бўлиб оқиб кетса. Мен ҳам ёруғ дунёга умид билан келган эдим-ку.

Суд залида Дилдорага охирги сўз берилганда: "Сиздан, одамлардан, тилагим-томчи меҳр", деб кўзда ёш билан чиқиб кетди.

Нима учун ҳозирги кунда ажралишлар сони кўпайиб бормоқда? Ахир инсонга ҳаёт бир мартагина берилади. Биз бу муаммога жавоб топиш мақсадида Паркент шаҳар фуқаролик ҳолати далолатларини ёзиш бўлими мудираси Шоира опа Аҳмедова билан суҳбатлашдик:

— Асосли сабаби бўлмаган ҳолда, қайта-қайта ЗАГСдан ўтаётганлар бизга сир эмас,— деб гап бошлади Шоира опа.— Кўпинча буни кечиримли ҳолга йўямиз. Арзимаган сабаблар билан ажралиб кетаётган ёш оилалар бизни ташвишга солмоқда. Буларга сабаб нима? Етишмовчиликми? Йўқ, албатта. Юқорида сиз Дилдора ва Фахриддинларнинг ажралишида иштирок этиб, шунга амин бўлдингиз. Ахир ўша қиз келин бўлиб тушаётган хонадонига умид билан бориб, шу ерда ўз бахтимни топсам, бола-чақали бўлсам, деб орзу қилганди. Ана шу ширин кечинмаларни бўғиб қўяётган нопок шахсларни биз яна ким деб аташимиз мумкин? Келиндан камчилик топиб, ўғилнинг кўзига ёмон кўрсатаётган айрим қайноналарга нима дейиш мумкин-чи? Ўзбекларда бир мақол бор: "Еганимиз қўй, кўрганимиз тўй бўлсин". Топганларини яхши ният билан тўйга атаб қўйишади. Оқибатда турли хилдаги келишмовчилик ва низолар келиб чиқиб, бир оила ойнасига дарз кетади ёки чил-чил бўлиб синади.

Шу кунларда ёш оилаларнинг бузилиши содир бўлиб турибди. Рақамларга назар соладиган бўлсак, 1994 йил май ойигача Паркент туманида жами 458 нафар янги оила қурилди. Албатта, ёшларнинг қувончли дақиқаларига иложи борича шерик бўлиб, уларга бахт тилаймиз. Лекин бунинг акси бўлган ҳолларда-чи? Биргина шу йилнинг беш ойи ичида 44 та оила никоҳи бекор қилинди. Сабаблари-қайнона-келин ўртасидаги келишмовчиликлар, эр-хотин ўртасидаги низолардир. Биз-ЗАГС ходимлари уларнинг чақалоқлари учун гувоҳнома беришдан бўлак тилакда яшамаймиз. Оналар ҳам туғилган кунданоқ тўйдан сўнг бўлажак невараларга, деб сарпо тахлашади. Шундай экан, биз кўпчилик бўлиб, юқоридаги иллатларга, майда гап-сўзларга чек қўйишимиз керак. Болани бошидан парвариш қилгандек ёш оилаларни ҳам асраб-авайлашимиз лозим. Шунда биз ўз мақсадимизга эришган бўлар эдик. Мустақил ҳаёт оғушида ишга киришган ёш оиланинг ички можаролари, баъзан оилаларнинг маънавияти, оила-хусусида кўп ёзмоқдамиз. Ушбу мавзудаги мақолалар ҳақида биз сиз-газетхонлар билан яна кўп мулоқот қиламиз. Лекин биз учун муқаддас бўлган оила қуриш олдидан уларнинг учун чизиб тортиб, "шундай бўлсагина оила қуриш бўламиз" дея ташхис қўйиб бўлмайди.

Мақола сўнгида сиз нима дейсиз? Оила мустаҳкамлиги учун имкон қадар талабчан бўлишимиз кераками, ё имкон қадар эътиборлими?

«Б И Р О В»

Ҳикоя

Шокир ШАКАР

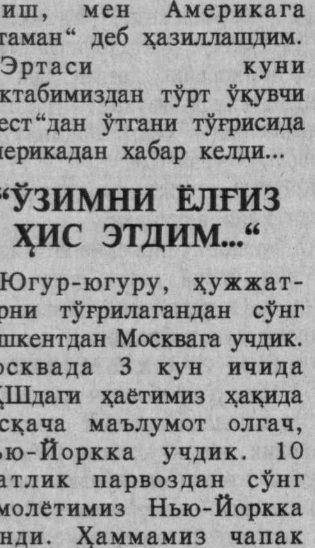

1966 йил Нуротанинг "Қизилча"сида туғилган. ТошДД филология факультетида ўқийди. Ва айни пайтда "Тонг юлдузи" рўзномасида ишлайди.

Ҳикояларида борлиқ билан инсоннинг муросасиз муросасини кўрсатишга интилади. Айниқса "Биров"лар ҳақида кўп ёзади.

Бир кун...

Унинг кулбасига жуфтлик мамлакатидан Вакил келди.

— Қани, — деди Вакил ҳукмфармо, — кўксингни қулоғимга тут-чи.

У итоаткорона энгашди.

— Эшитдим, — дея сўзида давом этди Вакил, — қалбинг бўм-бўш, фақат "Биров"га аталган бир дона қизил гул қуруқ шамолда қақшаб шитирлайди. Унут, ҳаммасини унут!

— Бу мумкин эмас! — Унинг изтиробга тўла кўзларида олов чақнади. — Сен

керак, — деди Вакил овозини кўтариб, — такаббурона бошлаган бу ишинг жуфтлик мамлакати фуқароларига ярашмас, буни қонун ҳам, умум фикри ҳам инкор этади, — унинг сўзлаш оҳангига яна осойишталик инди. — Сен ёшсан... Сен сахий табиатдан олий эҳсонлар кутишга ҳақлисан. Юр, мен сени ўрмонзорга олиб чиқаман, у ерда сен ўз тенглигингни топасан, уларнинг ҳусн-жамоли, чеҳралари, латофати, сирли-сирли боқишларини қанчалик мафтункор билсанг, адоқсиз лаззат ваъда этади сен нотавонга!

— Йўқ, йўқ...

— Нега? — кутилмаган рад жавобидан ҳайрон қотди Вакил.

— Мен бундай қилолмайман, — деди у ўзини тезда қўлга олар экан.

— Ўзимнинг руҳий қарашларимга қарши боролмайман. Мен унинг кўзларига тикилиб ваъда берганман, бизнинг йўлимиз фақат ойдинлидир, дея ишонтирганман.

— Ваъдалар, қасамлар — баҳорда сувга айланувчи музликларга ўхшайди. Сен адашгансан, адаш ва бир адаш йўллар. Уф-а, бу қандай гап, фикр-ўйлар, ҳис-туйғулар бунчалар чалкаш?! Қора ўтмиш наҳот сенга тинчлик берса?

— Айтмиш: "Сен жувонни севар эскансан, унинг ўтмишини ҳам севишинг лозим".

Қалин ва поёнсиз ўрмонзор, ўрмонзор оғочлари бош қўйиб иссиқлик тафтини сезмоқчи бўлаётган мазлума Аёл.

— Инсоният, — бир нуқтага тикилганча давом этди Вакил, — ички бир қонуният билан яшайди: ички вужуд бирлашдими, бахт ҳам, бахтсизлик ҳам бирлашмоғи шарт. Бундан сўнги туйғулар ҳам, унга етишмоқлик руҳий интилишлари ҳам ҳам хечдир.

— Бекор, — деди у жазаваси тутганча, — инсон туйғуларини, орзуларини қонун билан чеклаб қўйиш мумкинми?

— Бирламчи, тошбақа осмон гўзаллигини кўраман дея чалқанча йиқилар экан. Буни унутма!

Иккиламчи, сен қанча гапирма, мен қанча эшитмай — бари бефойда. Сен бу хомхаёлларингдан кечмоғинг, жуфтлик мамлакати фуқароларига қўшилиб ўз бурчингни ўтамоғинг шарт.

— Унда Тангрининг ҳамма суйган бандалари итоат этадиган жуфтлик ва охиратгингача талаб этиладиган бурч қонуни бор.

Вакил бу гапларимдан жўяли бир фикр чиқар, деган маънода унга ибратомуз узоқ тикилди, сўнг бу зулмат қўйнидаги уйни енгилгина тарк этди.

У яна ёлғиз қолди, жуфтлилар мамлакатидаги расм-русумларни ўзича хаёл этди.

Тўлин ой, юзда парда, юракда ҳаяжон, қаршингдаги чеҳрани сен танимайсан (бу шарт эмас), айтишган: "фикру хаёлинг кўм-кўк ўрмонзорда бўлсин." Сен чеҳрага яқин келмоғинг, қўлларини ушламоғинг, секин-секин, осуда-осуда оппоқ тонглар ҳақида шивирламоғинг, ҳеч қанақа ишқи гул бўлмаганлигини, буларнинг ҳаммаси афсона эканлигини, шунча вақт, шунча йил бу хушсадо дамларни кутганлигингни, буларнинг бўм-бўш бўлиб, бу бўшлиқни ундан ўзга ҳеч ким тўлдиролмаслигини ишонч билан айтмоғинг, бурч дея муфассал мулло тутган чинни косадаги денгиз сувини ичганлигини бот-бот эслаб турмоғинг ва бурчинг ўхшаган уч-тўрт шаккок хаёлли авлоддан қонининг етмиш икки томирдаги қонигача сингдириб юбормоғинг...

"Йўқ!" деб бақириб юборди у, худди уни устидан қатлга муқаррарлик ҳукми ўқийди-ю, адашган ўзини тутиб туролмади. Бироз вақт ўтиб, ҳаммаси хаёлнинг хосиятидан эканлигини англаб етгач, бир нуқтага тикилганча узоқ жим қолди. "Наҳот умр деганлари шу бўлса, — деб ўйларди у. — Сен билан ҳеч қачон бирга бўлмаган, сенинг руҳиятингни билан ошно тутинмаган... "Бурч жуфтлик". Унинг бу ҳақда бошқа ўйлагиси келмади. Негаки, бир томондан бу ўйларнинг адоғи йўқ бўлса, иккинчи томондан "Биров"нинг ягона ҳали ўша ҳолида узала тушиб ётарди. У чарчади, ўйлашнинг, кўзларини юмди, хаёлотда бир кўриниш жонланди.

Атроф — туман. Катта тут дарахти. Белангчак. Алла. Гўдак ўрнида эса... Туман — атроф.

... сапчиб ўрнидан турди, кимсасиз хонада у ёқдан бу ёққа сарсари юрди, шуурида тартиб йўқолди, сиқилди, "восвос касалига чалинишим тайин", деди лаблари пичирлаб, хонадаги ҳар бир нарса унинг кўзига балодай кўрина бошлади, кийинди, "соч тараламани, йўқ, э, барибир эмасми, ахир у..." деб ўз-ўзига гапириди, асабийлашди, шу онда "Биров"и билан дардлашгиси ва бу эзгин дардлар ўрнини хушсадо дақиқаларга эгаллашини истади...

Катта шаҳарда ярим тун эди, оймўманинг ойдин шуълалари остида у кетиб борарди. "Биров"нинг эса бундан хабари йўқ, аммо кўнгли нотинч эди.

КУТИЛГАН, КУТИЛМАГАН НАТИЖАЛАР...

БИЗ БИЛМАГАН АМРИҚО

Биз Амриқо ҳақида озми-кўпми тасаввурга эгамиз, уни биламиз. Лекин Амриқо футболини яқин-яқингача умуман билмас эдик. Қаранг, чемпионат арафасида имкониятлари паст баҳоланган АҚШ футболчилари муҳлису мутахассисларни ҳайратга солиб, 9 имкониятдан 4 очко жамғаришиб, кейинги босқичга йўлланма олишди. Амриқолик футболчилар ўз ўйинлари билан техник ва тактик жиҳатдан Оврўпо ва Жанубий Амриқо жамоаларидан қолишмасликларини кўрсатишяпти. Агар жамоа чемпионатда яхши кўрсаткичларга эришса, унда мамлакатда профессионал футбол лигаси тузилар эмиш. Ҳай, бу ҳам яхши ният, хайрли тадбир.

Футбол қироли Пеле Колумбия терма жамоасига юқори баҳо бериб, уни чемпионликка асосий даъвогарлардан деган эди. Лекин колумбияликлар яхши ўйин кўрсатишолмади, шу сабабдан улар чемпионат билан барвақтроқ хайрлашадиган бўлишди.

САЛЕНКО — МИЛЛА — 5:1

"Ўйнаса бўларкан-ку... "В" гуруҳидаги сўнгги Россия-Комерун учрашувидан сўнг кўпгина муҳлисларнинг дилидан шу гап ўтди. Чемпионатда кичик мўъжиза деб тан олинаётган бу учрашув чиндан ҳам шов-шувга сабаб бўлди. Ўйиннинг илк дақиқалариданоқ ташаббусни тўла қўлга олган россияликлар том маънода мўъжиза кўрсатдилар. Биринчи тайм 3:0 ҳисоби билан тугаган бўлса, Жозер-Антуан белл қўриқлаётган комерунликлар дарвозаси иккинчи таймда ҳам яна шунча марта аниқ нишонга олинди.

Ўйиннинг иккинчи ярмидан майдонга тушган комерунликларнинг энг суюкли ўйинчиси, "Италия – 90" чемпионатининг донгдор футболчиси Раже Милла оёғига тўп келиб тушиши билан Черчесовни дарвозадан тўп олиб чиқишни мажбур қилди. Милланинг ушбу голи йирик ҳисобда мағлубиятга учраётган Комерун терма жамоасини руҳлантириб юборгандай бўлди. Аммо ўтказиб юборилган тўпдан сўнг россияликлар яна ҳужумга зўр бердилар ва ташаббусни эгаллаб олдилар. Натижада улар бир тўпга рақиблар дарвозасига уч тўп киритиб жавоб бердилар. Ушбу ўйинда Олег Саленко кетма-кет бешта тўп киритди. Олегнинг голларига Ратченко нуқта қўйди. Бир ўйинда бешта (бунақаси бўлмаган эди), умуман чемпионатда олтита тўп муаллифи бўлган Саленко тўпурарлар рўйхатида карвонбоши бўлиб турибди.

Гуруҳлардаги саралаш ўйинлари тугади. Россия уч очко билан "В" гуруҳида учинчи ўринни олди. Тўплар нисбати 7:6. 1/8 финалга эса...

ИККИНЧИ ТЎПУРАР

"С" гуруҳидан Олмония ва Испания терма жамоаларининг кейинги босқичга йўлланма олишлари кутилган ҳол эди ва шундай бўлди ҳам. Олмонияликлар гуруҳдаги ўйинларни бир текисда ўтказиб, икки ғалаба ва бир дуранг натижага эришдилар. Терма жамоа ҳужумчиси Юрген Клисман рақиблар дарвозасига тўрт бор тўп йўллаб, тўпурарлар баҳсида Саленкони таъқиб этмоқда.

Баливия терма жамоасини учу бир ҳисобида мағлубиятга учратган Испания иккинчи йўлланмани қўлга киритди.

Анатолий Бишовец маслаҳатчилик қилаётган Жанубий Қурия терма жамоаси гуруҳ ўйинларида немисларга ютқазиб қўйишди. Кейинги икки учрашувда дурангга эришишиб, икки очко билан учинчи ўринни эгаллашди. Лекин бу кейинги босқичга чиқиш учун камлик қилди.

ЯНА ЎША МАРАДОНА

Чемпионат арафасида ўша биз билган Марадона Аргентина сафига яна келиб қўшилди. У чемпионатда чиройли ўйин кўрсатаяпти, битта гол урди ҳам. Футбол ишқибозларига Марадонанинг бошидан кўп машмашалар ўтганлиги яхши маълум. Марадона яна ўйиндан четлатиладиган бўлди. Сабаби Аргентина – Нигерия ўйинида бу машҳур ўйинчи допинг қабул қилган ҳолда майдонга тушган. Энди учрашув натижаси ФИФА томонидан кўриб чиқиладиган бўлди. Ё Аргентинага мағлубият ёзилади, ё қайтадан ўйин бўлади.

Бу гуруҳдаги сўнгги учрашувларга умид билан кўз тикиб турган россияликларнинг бор умидлари пучга чиқди. Агарда Аргентина Болгарияни мағлубиятга учратса, Россия терма жамоаси кейинги босқичга чиқиши мумкин эди. Лекин ундай бўлмади. Худди "Италия – 90" чемпионатида бўлгани каби Аргентина Россияга халақит берди. Болгария терма жамоасига ютқазиб қўйган Аргентина россияликларни кўч-кўрони билан юртига қайтишга мажбур қилди.

Гуруҳ ўйинларида бўш ўйин кўрсатаётган Греция терма жамоаси сўнгги учрашувда ҳам имкониятни бой берди. Греклар Нигерия терма жамоасидан мағлубиятга учрадилар.

Саралаш матчларида бир гуруҳда қатнашиб, АҚШ чемпионатига йўлланма олган Греция учун ҳам, Россия учун ҳам чемпионат тугади.

ТЎРТ ОЧКО БИЛАН ОРТГА

"Е" гуруҳидаги жамоалар бир хил миқдорда очко жамғардилар. Фақатгина Мексика тўплар нисбатига кўра биринчи, Италия иккинчи, Ирландия учинчи, Норвегия тўртинчи ўринни эгаллади ва тўрт очко билан уйга қайтадиган бўлди. Ачинарли, албатта.

"ЧЕМПИОНАТ КАШФИЁТИ"

15 жаҳон чемпионатида қатнашиб, Осиё футболини намойиш этаётган Саудия Арабистони футболчилари ўзлари учун кутилган, ўзгалар учун кутилмаган натижаларга эришдилар. Улар Бельгия ва Марокаш терма жамоаларини мағлубиятга учратиб, гуруҳда иккинчи ўринни олдилар. Энди арабистонлик футболчилар ним чоракда Швеция терма жамоасига қарши майдонга тушадилар.

Бу гуруҳдан Бельгия ва Голландия терма жамоалари ҳам кейинги босқичга йўлланма олдилар.

Нодир МАҲМУДОВ,
Алижон АБДУРАҲМОНОВ.
"Туркистон" мухбирлари.

ҲИСОБ-КИТОБ СОҲАСИДА ҚАЛЛОБЛАРДАН ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ!

(Боши 1-бетда)

меъёрида чек варағини тўлдириши ва чек олувчи эса банкнинг тасдиқловчи белгиси бўлгандагина чекни қабул қилиши лозим.

Афсуски, ушбу талаблар етарлича инобатга олинмаётгани ҳар хил салбий оқибатларни келтириб чиқармоқда. Хусусан, Қарши шаҳар "Агроинторг" фирмаси томонидан расмийлаштирилган 2,5 миллиард сўм-купонлик ва 7,5 миллиард сўм-купонлик ҳисоб чекларидан фойдаланишда қўпол хатоларга йўл қўйилган. Бунга сабаб шуки, аввало, Ўзсаноатқурилишбанки Қарши шаҳар бўлими мижознинг чек дафтарчасидан фойдаланишини етарлича назорат қилмаган. Чек билан тўловчи — Қарши шаҳар "Агроинторг" фирмаси эса чекдаги қолдиқ суммани "билмасдан" кўпайтириб кўрсатган. Чек олувчи ташкилот — "Жанубгазқурилиш" трестига қарашли Хева автотранспорт корхонаси эса 10 миллиард сўм-купонлик чекни чек дафтарчасининг қолдиғи билан чек лимитини солиштирмасдан қабул қилиб, уни Ўзсаноатқурилишбанки Хева бўлимидаги ҳисоб рақамига ўтказган ва шунча суммага чек дафтарчасида маблағни кўпайтириш мақсадида тўлов топшириғини расмийлаштирган. Натижада автокорхона юқорида кўрсатилган миқдордаги ғайриқонуний маблағдан фойдаланишга уринган. Лекин Марказий банк ходимларининг вақтида кўрган чора и натижасида бу ҳаракатнинг олди олинди.

Ушбу операция бўйича махсус текширув ўтказилиб, ҳисоб-китоб операцияларида қалбаки ҳужжатларни ишлатишга йўл қўйганлиги учун "Агроинторг" фирмасининг ҳисоб рақами Вазирлар Маҳкамасининг 146-қарори 4-бандига мувофиқ ёпилди ва шу ҳисоб-китоб операцияси бўйича қўпол хатога йўл қўйгани учун Ўзсаноатқурилишбанки Хева бўлими бошқарувчиси эгаллаб турган лавозимидан четлатилди. Ғайриқонуний операциялар натижасида фойдаланилган маблағлар мижозлар ҳисобварақларидан қайтариб олинди ва ўз жойига тикланди.

Ҳисоб-китоб операцияларининг ўз вақтида амалга оширилмаётгани, тўлов ҳужжатларининг асоссиз кечиктирилаётгани сабабли мижозларнинг банк хизматидан кўнгли тўлмаётгани ҳеч кимга сир эмас. Бу борадаги камчиликларни ошкор этиш ва мижозларнинг ҳақли норозиликларига сабаб бўлаётган банклар, уларнинг бўлимларини аниқлаш ҳамда уларга тегишли иқтисодий ва маъмурий чоралар кўриб, ҳисоб-китоб ишларини тезлаштириш мақсадида республика Марказий банки томонидан муҳим тадбирлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, "Қашқадарёшартномасавдо" бирлашмаси томонидан Андижон ёғ-мой комбинати ҳисобварағига ўтказилган 522164-80 сўм-купон "Андижонбанк" тижорат банки ходимларининг айби билан узоқ вақт шу бирлашма ҳисобига келиб тушмаган. Текшириш натижасида юқоридаги факт аниқланиб, йўл қўйилган камчилик учун "Андижонбанк" тижорат банки бошқаруви раиси қаттиқ огоҳлантирилди, бош мухосиби эса эгаллаб турган лавозимидан озод этилди. Келтирилган зарар учун ушбу банкка иқтисодий жазо тариқасида 7675810 сўм-купон жарима солинди ва мижозга ундириб берилди.

Юқорида қайд этилган барча салбий ҳодисаларнинг олдини олиш, хусусан, порахўрлик, таъмагарликка қарши курашни кучайтириш, ҳар хил ғайриқонуний ҳаракатларга йўл қўймаслик, банк ахборотларини ҳимоя қилиш мақсадида Марказий банк аппаратида махсус бошқарманинг тузилиши ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Ҳозир бу бошқарма юқорида кўрсатилган ғайриқонуний ҳаракатларга қарши иш олиб бормоқда.

Табиийки, банк тизими фаолиятини жаҳон стандартлари талабига яқинлаштириш, банклар зиммасидаги бозор иқтисодиётига хос бўлган янги вазифаларни тезроқ ўзлаштириш, аввало, банк кадрларининг малакасига боғлиқ. "Банклар ва банк фаолияти ҳақида"ги қонунга ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 19 январдаги 15-қарорига мувофиқ Марказий банк қошида тузилган республика банк тизими муассасалари раҳбарлари ва бош мухосибларининг малакаларини баҳолаш бўйича доимий комиссия ишлаб турибди.

Комиссиянинг вазифасини барча тижорат банклари, мижозлар тўғри тушуниши керак, яъни бу комиссия уларнинг ҳуқуқларини чеклайдиган, ривожланишга тўсқинлик қиладиган маъмурий бўғин эмас, балки мазкур тизимнинг унга юклатилган вазифаларни ҳалол бажаришига, яқин келажакда соғлом, рақобатга бардош бера оладиган банкчилар авлодининг ўсиб чиқишига замин тайёрлайдиган банк тизимининг бошқарув воситасидир.

Масаланинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, республикамизда бозор иқтисодиётининг шаклланиши, хусусий мулкчилик гуркираб ривожланиши учун барча шароит яратилди. Жумладан, янги-янги хусусий ва бошқа тижорат банклари вужудга келмоқда. Бу банкларда маънавий соғлом, билимли ва ишбилармон ходимларнинг ишлаши эртага улар хизмат кўрсатадиган мижозларнинг манфаатига зарар етмаслиги, ҳақ-ҳуқуқи поймол этилмаслиги учун кафолат бўлади. Қолаверса, барча тижорат банклари орасида соғлом рақобат туғилишига замин яратилади.

Шу боисдан банк раҳбар ходимларининг малакасини баҳолаш комиссияси очиқ овоз бериш йўли билан банк муассасалари раҳбарларининг эгаллаб турган лавозимларига лойиқ ёки нолойиқлиги борасида синов ўтказади. Йил бошидан буён жами 509 нафар раҳбар ходим, шулардан 212 нафар банк муассасалари бошқарувчилари, 195 нафар бош мухосиб, 100 нафар касса мудири ана шундай синовдан ўтказилди.

Синов натижаларига кўра, кўпчилик банк ходимларининг малакали мутахассис эканига яна бир бор ишончимиз комил бўлди, бошқа бир гуруҳ ходимларнинг банк фаолиятини бошқарувчи ҳужжатлар, яъни қонунлар, йўриқномалар, низомлар ва қоидаларни пухта билмаслиги аниқланди. Натижада 21 та банк муассасаси бошқарувчиси, 5 нафар бош мухосиб, 6 нафар касса мудири синовдан ўтмади.

Хулоса қилиб айтганда, банк ходимларининг малакасини ошириш, уларнинг бозор иқтисодиёти шароитида молия-кредит механизмларини пухта билиши, мулкчиликнинг ҳар хил шакллари мавжуд бўлган шароитда банк хизмати турларини кўпайтириш, ходимларни бу борада тубдан сифат ўзгаришлари қиладиган, жаҳон стандартлари талабларига жавоб берадиган мутахассислар даражасига етказиш шу куннинг долзарб вазифасидир.

М. ЖУМАГАЛДИЕВ,
Марказий банк мухосиба ҳисоби, ҳисоботи ва давлат бюджети касса ижроси департаменти директори.
Қ.РАЖАБОВ,
Марказий банк ички хавфсизлик махсус бошқармаси бошлиғи.
А. МАМАДАЛИЕВ,
Марказий банк тафтиш ва назорат бошқармаси бошлиғи.

(ЎзА).

Мана, ниҳоят ҳаммамиз орзиқиб кутган ёзнинг иссиқ кунлари ҳам етиб келди. Ҳар галгидек чўмилиш жойлари, ўлкамизнинг сўлим гўшаларига жойлашган гўзал, хушманзара дам олиш масканлари яна одамлар билан гавжум.

Наманган табиатининг чиройлилиги, ҳавосининг тозалиги ва хушманзара жойларининг кўплиги билан жумҳуриятимизнинг бошқа вилоятларидан ажралиб туради. Ёз мавсуми бошланиши биланоқ Наманган дам олувчи меҳмонларни қучоқ очиб кутиб ола бошлайди. Бу санаторийлар барча замонавий техникалар билан жиҳозланибгина қолмай, балки ўз сафини ҳам кенгайтирмоқда. Шулар қаторида яқиндан бошлаб янги "Наврўз" деб номланган дам олиш жойи ишга туширилди. Бу жой ҳам ҳамма қулайликларга эгалиги ва замонавий типда қурилганлиги билан барчани хушнуд этмоқда.

Имконият даражангизга қараб ҳаммангизни Наманганда дам олишларингизни маслаҳат берардик.

Суратда "Ирригатор" санаторийсининг ҳордиқ чиқарувчиларини кўриб турибсиз.
Ф. ҚУРБОНБОЕВ сурати.

Газета саҳифаланаётганда:

ЎЗИМИЗНИНГ "ПРЕСС-ЭКСПРЕСС"

Шу йилнинг 28 июнь куни матбуотда эълон қилинмаган оламшумул воқеа содир бўлди. "Истиқлол — 6-Қуйлиқ даҳаси" йўналиши бўйлаб ҳаракатланувчи 37э-автобуси ўзининг "собиқ экспресс" эканлигини эслаб қолди. 4—5 та бекатни ўзидан соқит қилган экспресс ҳозирги кунда йўловчилардан 500 сўм-купон йўл ҳақи олаяпти. Аммо, қизиғи кўнгли бўш ҳайдовчилар йўловчилар илтимосига кўра собиқ бекатларда, баъзан йўловчиларнинг ҳамёнига кўра бекат бўлмаган жойларда ҳам тўхтаб ўтаверишади.

Шу ҳафтанинг машҳур кишиси, йўғе, автобуси, шубҳасиз, 37э-автобуси бўлган бўлса ажаб эмас. Чунки бу автобус кўчага мудраб чиққан одамларга тетиклик, бардамлик бахш этади. Унга чиққан энг камгап одам ҳам ё ёнидаги ҳамроҳига, ё ҳайдовчига бир луқма гап отиб қўймай иложи йўқ. Автобусда эрталабдан жонли, жўшқин бир ҳаёт ҳукм суради. Ҳамма гапиради — ҳеч ким эшитмайди.

Хуллас, 37э-автобуси — Сизнинг омадингиз! Нақд резинканинг ўзи!

Мана, неча йилдирки 37э-автобуси ичи тўла йўловчи билан юради. Агар салонда одамлар камчил бўлса ҳайдовчи олтинга тенг вақтини ҳам аяб ўтирмайди — одам кутади! Кутиб-кутиб, охири одамларни салонга пресслаб, экспресс бўлиб учиб кетади.

Эслаб қолинг: 37э-автобуси тез юради, лекин тез-тез юрмайди. Буни ҳамма билади, эшитади — лекин ҳеч ким гапирмайди.

Бизнинг манзилгоҳ: 1-автопарк

Йўловчи Н.АЛИМОВ
Тошкент шаҳри.

Жиноят ва жазо

ҚОНХЎР УЗУК

- **Томдай уюлиб турган пул**
- **Тонг отиб келарди**
- **Қаҳрли қиёфадаги уч йигит**
- **Қип-қизил тухмат**
- **"Устига бензин қуйиб ёқиб юборганлар"**

Тун ярмидан оққан бўлса-да, қуёш дарахтзор қўйнидаги пастаккина чойхонада ҳамон чироқ ёниб турар, ичкаридан маст-аласт қийқириқлар, сўкинишлар баралла-баралла эшитилиб турар эди. Бу жойни ҳужжатларда "Гўзал" номи билан расмийлаштиришса-да, маҳалла-кўй ўзларича "Қобилнинг чойхонаси" дея аташар, кечаси тугул кундузиям бир чақирим наридан юрак ховучлаб ўтишарди. Чунки "Гўзал" Қобил Бўриев деган шахс қўл остидаги жиноий гуруҳнинг уяси эди. Улар ҳар кеч шу ерда тўпланишар, ўғриликдан, босқинчилигу товламачиликдан тушган ўлжаларни "арра" қилишар, қимор ўйнашар, навбатдаги жиноятларни режалаштиришар эди. Қобилнинг тўдаси ҳар хил совуқ ва ўточар яроғлар билан яхши қуролланганиданми ё теварак-атрофдагиларнинг анчайин лоқайдлигиданми, ҳар қалай, ҳеч кимдан тап тортмас, бемалол кекириб, керилиб юришарди.

Мана бугун ҳам кенг-мўлгина чойхонани тамаки тутунига, спиртли ичимликнинг қўланса ҳидига тўлдириб, айқаш-уйқаш ўтиришганича қимор ўйнашаяпти.

— Олчи! — деб қичқирди чўкка тушган куйи ўйнаётган йигит қўлидаги ошиқдаги бўшаган пиёлани ерга қўяркан. Сўнгра, ҳамманинг ҳасадли ва аламли нигоҳи остида ўртада тоғдай уюлиб турган пулларни йиғиштириб олишга киришди. Бу нақ ўн икки соатга чўзилган қиморўйинининг сўнгги нуқтаси бўлди. Ғолиб бу ерда ўтирганларга нотаниш меҳмон Азиз Турғунов эди. Уни бу ерга бошлаб келган Абдураҳим дўстининг муваффақиятидан қанчалар қувонмасин, бироқ юрагининг бир бурчида хавотир тутаб турарди, чунки манови дами ичида ўтирган, бир-бирига маъноли қараб-қараб олаётган кимсалардан ҳар бало кутиш мумкин-да.

— Азиз, юр кетдик, — деди Абдураҳим шоша-пиша, — Сени ўзим олиб бориб қўяман.

Улар қоқилиб-сурилиб чойхонадан чиқишганда бўзариб тонг отиб келарди...

Абдураҳим бекорга хавотирланмаганига уйига етиб бориб, "Москвич-412" маркали машинасини гаражга қўяр-қўймас амин бўлди. У билан кетма-кет етиб келган "Жигули"дан қаҳрли қиёфали уч йигит тушишди. Абдураҳим уларни таниб, юраги "шув" этиб кетди. Бемаврид ташриф буюрганлар кечаги қимор ўйинининг ташкилотчиси ва фаол қатнашувчиси Қобил Бўриевнинг йигитлари эди. Тўғрироғи, улардан иккови ўша тўдабошининг Баҳодир, Қаҳрамон исмли туғишган укалари эди.

— Нима қилиб қўйганингни биласанми? — ўшқирди Баҳодир машина калитини кўрсаткич бармоғида чир-чир айлантириб.

Абдураҳим ҳайрон бўлиб елка қисди.

— Э, бу ерда ади-бади айтишиб ўтирамизми, — дея бетоқатланди Қаҳрамон, — Ҳаммаси чойхонада ҳал бўлади. Қани, кетдик, акам кутиб қолди.

Кутилмаган меҳмонлар Абдураҳимни судраб "Жигули"нинг орқа ўриндиғига ўтқазишди.

Ҳақиқатдан ҳам уларни Қобил бетоқат кутиб турарди.

—Э-ҳа, муттаҳам, — деб қичқирди у Абдураҳимга кўзи тушгач, — қочиб қутилмоқчи бўлдингми? Менинг тилла узугим қани, ифлос?

Қобил сўнгги сўзни айтар-айтмас ҳайрон бўлиб турган Абдураҳимнинг юзига тарсаки тортиб юборди. Ана шундан кейингина Абдураҳим ҳаммасини фаҳмлаб етди. У Қобилнинг тилла узугини ўғирлашда айбланарди. Абдураҳим бу қип-қизил туҳматнинг нима учун керак бўлиб қолганини ҳам дарҳол тушунди, Қобил ютқазган пулларини бир амаллаб қайтиб олиш пайига тушганди.

— Узугингни мен кўрганим йўқ, — деди Абдураҳим ғўлдираб.

— Жуда яхши, — баттар ўшқирди Қобил, — у ҳолда ким олганини айтасан. Сени қуйиб юборамиз.

Товламачилар Абдураҳимнинг оғзидан "Азиз" деган сўзни кутишарди, ҳолбуки уларга айнан шу исм керак эди-да.

— Мен билмайман... — яна ғўлдиради тутқун. Ғўлдирадию дўлдай ёғилган ур-тепки остида қолди. Уни ўраб турган товламачилар ғазаб отига минишган, раҳм-шафқат нелигини унутишган эди. Кўп ўтмай, Абдураҳим қонга беланган куйи инграб ерга йиқилди.

— Қалайсан энди? — ўшқирди Қобил унинг бошига нафрат билан эгиларкан. — Бўпти, сени қуйиб юборамиз, фақат Азизингнинг адресини айтасан.

Тўдабоши ур-калтаклар наф бермагач, ниҳоят мақсадга кўчганди.

Абдураҳим оғир бош чайқади. Бош чайқадию яна аёвсиз тепкилар остида қолди.

— Айтаман, — деб ингради тутқин, ниҳоят, қийноқлардан тоқати тоқ бўлиб. — Урманглар, айтаман Азизнинг адресини.

***

Азиз ғоят катта ютуқ билан қайтганидан қувончи терисига, ўзи кўрпасига сиғмай ётганида айвон деразаси аллақандай кучли зарбдан чил-чил синиб тушди. Изидан ваҳимали шовқин-сурон кўтарилди. У ҳам ҳайратдан, ҳам қўрқувдан сакраб ўрнидан туриб кетди. Аммо, ташқарига чиқишга улгурмади. Хона эшиги зарб билан очилдию, беш-олти нафар барзангилар ичкарига отилиб киришди. Азиз уларнинг баъзиларини кеча қимор ўйинида кўрганлиги учун дарров таниди.

— Нима гап, оғайнилар? — деди у зўрға.

Босқинчилар ҳеч бир жавобсиз қийқиришган куйи уйни титкилаб, қўлга илашган қимматбаҳо нарсаларни йиғиштириб ола бошладилар.

— Нима гап, оғайнилар? — Азиз яна қайта сўраб, ваҳшийлардан бирининг қўлидан тутди.

— Тилла узук қани? Қобил кутиб турибди, тезроқ айт! — деди босқинчиларга бош бўлиб келган Нуриддин.

Азиз елка қисди.

— Демак, тан олмайсан! — деб қичқирди Нуриддин. — У ҳолда ўзингдан кўр. Кетдик чойхонага! Қолганини ўша жойда давом эттирамиз.

Босқинчилар Азизни калтаклар остида судраб ташқарига чиқишганда қонга бўялган уйни ваҳимали жимлик қоплади.

Азизни "Ҳўкизорол" деб аталадиган овлоқ даштга олиб боришганда тинимсиз ур-калтакдан юз-кўзлари қонга бўялган, аъзойи бадани кўкариб-қорайиб кетган эди. Бироқ у ҳеч қандай тилла узукни кўрмаганини, ҳаммаси ифлосона туҳмат эканини, қайта-қайта такрорлаб тураверди.

Охири Қобилнинг тоқати тоқ бўлиб, кўзи қонга тўлган куйи қичқирди:

— Устига бензин қуйиб, ёқиб юборинглар!

Орадан кўп ўтмай овлоқ дашт бўйлаб олов тутуни ва куяётган инсоннинг аччиқ, аламли фарёди кўкка ўрлади...

ХОТИМА ЁКИ СУД ҲУКМИДАН

"Бўриев Қобил Тожибоевич кўпдан бери 20 дан ортиқ кишилик жиноий гуруҳ тузиб, унга раҳбарлик қилиб келган. Унинг бу қонхўр тўдаси томонидан кўплаб ваҳшиёна жиноятлар амалга оширилган. Шулардан бири, 1992 йилнинг 20 сентябри куни содир этилди. Қобил бошчилигидаги жиноий гуруҳ йўқолган тилла узук баҳонасида (аслида йўқолмаган) Турғунов Азизни қаттиқ жисмоний қийноққа солишган, уни ва яна икки шеригини устига бензин қуйиб ёқиб юборишган.

Суд ҳайъати бу ваҳшиёна жиноятни атрофлича кўриб чиқиб, ҳукм қилади:

Бўриев Қобил Тожибоевич Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 67-моддаси, 17-ва 80-моддасининг 1, 6-бандлари, 219-модданинг 1-қисмида кўрсатилган жиноятларни содир этганликда айбдор деб топилсин ва у отиб ўлдирилсин.."

Юқорида қайд этилган жиноятнинг фаол иштирокчиларидан — Нуриддин Қурбоновга, Бахтиёр Бекмуродовга ҳам олий жазо тайинланди.

Э. ЖЎРАЕВ,
Тошкент шаҳар прокурори,
О. АЛИБОЕВ,
Тошкент шаҳар прокурори катта ёрдамчиси.

КЕЛГУСИ СОНДА:

- **"Айғирлардан сесканма, ўғлим..."**
- **Эҳ ёшлар, ёшлар!**

Бош муҳаррир Ғаффор ҲОТАМОВ

Туркистон TURKISTAN

Таъсис этувчи:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
газета 1925 йил 8 февралдан "Ёш ленинчи" номи билан чиқа бошлаган.

ТАҲРИРИЯТ:
хатлар ва оммавий ишлар — 32-54-65; ёшлар сиёсати ҳамда фан ва халқ таълими — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-57-52; иқтисод, қишлоқ ёшлари, спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; ахборот ва бадиий безаш — 32-53-98; тижорат — 32-58-48; қабулхона — 32-56-58.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083 Тошкент, Матбуотчилар кўчаси 32-уй.
Нашр кўрсаткичи: 64607

Газетамиз ҳафтанинг чоршанба ва шанба кунлари чиқади.
Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012. Буюртма Г — 1045 39231 нусҳада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. «ШАРҚ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. Индекс: 64672.

1 2 3 4 5 6.